

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې

او د ساینس د مرکز معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي

کتابونو د تالیف لوی ریاست

پښتو

شپږم ټولگی

سورې اړه
منعه دی.

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې

او د ساینس د مرکز معییت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي

کتابونو د تالیف لوی ریاست

پښتو

شپږم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

د کتاب د تالیف ، خپړني او تدقيق کمیټې

لیکواله:

– د مؤلف مرستیاله فروزان خاموش د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارټمنټ غړې.

تایید او مطالعه:

ملي شورا

د ولسي او مشرانو جرګو د دیني چارو، پوهني او لوړو زده کړو د کمیسیونونو غړې.

د خپړني او تدقيق کمیټې

کابل پوهنتون

– پوهندوی محمد رفیق رفیق د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي د پښتو دیپارټمنټ استاد.

علمو اکاډمي

– سر خېرونګي عبدالواجد واجد د افغانستان د علومو د اکاډمي د ژبو او ادبیاتو د مرکز رئیس.

د پوهني وزارت

۱. د سر مؤلف مرستیال سید محمود کارګر د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارټمنټ علمي او مسلکي غړی او د دې کتاب ایډیټ کونکي.

۲. د سر مؤلف مرستیال امین الله ټولند د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارټمنټ آمر.

۳. د مؤلف مرستیال محمد عزیز تحریک د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو د پیاوړتیا علمي او مسلکي غړی.

۴. د مؤلف مرستیال محمد سهراب دیدار د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارټمنټ غړی.

۵. محمد عزیز حسین خیل د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارټمنټ غړی.

۶. سیف الرحمن آشنا د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارټمنټ اډیټور.

۷. پلوشه د عاشقان او عارفان د لیسې ښوونکي.

انځورګران: نفیسه پوپلری، او محمد غالب الله یار.

د محوایاتو، دیني، فرهنگي او سیاسي برخو د خپړني او کره کټي کمیټې:

– ډاکټر عطاء الله واحمدیار د پوهني وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئیس.

– دوکتور محمد یوسف نیازی د پوهني وزارت سلاکار.

د خپړني او تدقيق د خارجي کمیټه:

– دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزني او د ساینس مرکز معین

– دکتور شېر علي ظریفني د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسوول

– د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

کهپوز او ډیجیټلین:

نصرالدین (ناصر) او حمید الله (غفاري)

ملي سرو د

دا وطن افغانستان دی دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د توري هر پچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي پامېریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل خلیږي لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به لکه زړه وي جلاویدان
نوم د حق مودی رهبر وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزير پېغام

گرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختگ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توک دی چې د علمي پرمختگ او ټولنې د اړتياو له مخې رامنځته کيږي. څرگنده ده چې علمي پرمختگ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي گټورې موضوعگانې ټکي زياتې شوي دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدريسي پلان برخه گرځيدلې ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لویو او زامنو په باکفيته ښوونه او روزنه کې پرله پسې گله مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هيلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بڼاوې ور په برخه کړي.

زه پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران استادان او ښوونکي د تعليمي نصاب په رغنده پلي کولو کې ستره دنده او دروند مسؤليت لري.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولنې د څرگندو اړتياوو له مخې پراختيا ومومي.

په دې ډگر کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لاسه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې ټي مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو موسسو، او نورو ملگرو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو او تلوين او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې ټي مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق

فاروق وردگ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې وزير

د کتاب فهرست

مخزنه	عنوان	شمبرې
۱	حمد	۱
۳	پوهنه	۲
۵	خان وېرته ^۱	۳
۷	غږونه	۴
۹	آريايان	۵
۱۱	کتاب څنگه منځ ته راغی؟	۶
۱۱	حضرت علي کرم الله وجهه	۷
۱۵	کلمه او دهغي ډولونه	۸
۱۷	د خپلواکو کلمو ډولونه	۹
۱۹	امير کروړ	۱۰
۲۱	متل څه ته وايي؟	۱۱
۲۳	د پټې خزانې ليکوال	۱۲
۲۵	مطالعه	۱۳
۲۷	نا خپلواکې کلمې	۱۴
۲۹	د لقمان حکيم نصيحتونه	۱۵
۳۱	وزير محمد اکبر خان	۱۶
۳۳	د شاعر ډالۍ	۱۷
۳۵	تاريخي يا ونډونه	۱۸
۳۷	د افغانستان طبيعي زېرمې	۱۹
۳۹	خوشحال خان خټک ته ^۱	۲۰
۴۱	ستايتوم (صفت)	۲۱
۴۳	قيمتي ډبرې	۲۲

۴۵	کمیوتر	۲۳
۴۷	ضمیرونه	۲۴
۴۹	للهی	۲۵
۵۱	د آیوډین روغتیا یې ارزښت	۲۶
۵۲	شمېر نوم (عدد)	۲۷
۵۵	مېرمن زینبه	۲۸
۵۷	د پېنسل اختراع	۲۹
۵۹	قیدونه	۳۰
۶۱	زلزله	۳۱
۶۳	رحمان با با	۳۲
۶۵	فعل او دهغه ډولونه	۳۳
۶۷	د بشر لوی خد متکار	۳۴
۶۹	بېټې نیکه	۳۵
۷۱	د فعل ریښه	۳۶
۷۳	کوچنیان	۳۷
۷۵	د غوړو تو سانه	۳۸
۷۷	ملي یووالی	۳۹
۷۹	د تېر مهال فعلونه	۴۰
۸۱	د نشه یې توکو اغېزې	۴۱
۸۳	په ځمکه کې بدلونونه	۴۲
۸۵	فعل دېنې او شکل له مخې	۴۳
۸۷	کار وکړئ سوال مه کوی!	۴۴
۸۹	څیرک سوا لگر	۴۵
۹۱	بشر دوستي	۴۶
۹۳	د وطن ترانه	۴۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لومړی لوست

حمد

موخې:

۱. د پاک الله (جل جلاله) پېژندنه.
۲. د الله (جل جلاله) د نبي پېژندنې له پاره د ديني تعليماتو زده کړه او لوستل.
۳. د شعر او بيتونو لوستل او ليکل.

هڅونکې پوښتنې:

۱. موږ چا پيدا کړي يو؟
۲. پاک الله (جل جلاله) پرته له موږ څخه نور څه شیان پيدا کړي دي؟
۳. موږ د الله (جل جلاله) د صفاتو، قدرتونو او نبي پېژندنې له پاره ښايي څه وکړو؟

پاک الله (جل جلاله) ته^۱

زه مدد غواړم له تانه اي يوه خدايه احده
که مدد دي راسره وي چار به نه شي زما بده
زه عاجز مړی د ستايم تا به ستايم ستا په فضل
ستا ثنا صفت به وايم خو زه توان لرم بېحده
ستا ثنا ده تر حد تېره د بيا بان تر شگو ډېره
هسي څوک دي چي خبر شي د دي شگو له عدده
دا شامت زموږه خپل دی چي مو کار هسي مشکل دی
گڼه ته څه هسي نه يي چي خپل ورتړي له زده
د خوشحال ويل اومه دي لائق ستا د صفت نه دي
ستا په فضل به پخبري دا اومه ويل احده
خوشحال خان خټک

نوي لغتونه:	چار- کار	احد- يو (واحد)
ممد - مرسته	اوښه- خام	مړی- غلام
شامت- بد مرغي		
ستایم- ستاينه کوم		

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې شعر ولولي.
۲. د الله (جل جلاله) د قدرتونو او صفاتو په هکله دې خبرې وکړي.
۳. زده کوونکي دې په گروپونو باندې وويشي او هر گروپ دې له يو بل سره د مشورې په توگه د خداي (جل جلاله) په صفاتو او قدرتونو باندې خبرې وکړي، او بيا دې له هر گروپ څخه يو تن خپلې خبرې نورو ته ووايي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې د شعر بيتونه ولولي او هغه دې معنا کړي.
 ۲. په دوه کسيزه توگه دې د شعر د املا په توگه يو بل ته ووايي او ودې ليکي.
 ۳. په وار سره دې د ټولگي مخې ته راښيي او په مېز باندې ايښودل شوي کارتونه چې د الله (جل جلاله) نومونه او صفته په کې ليکل شوي واخلي. هر يو زده کوونکي دې د خپل کارت کلمه په تخته وليکي او هغې ته دې يوه جمله جوړه کړي.
- د مثال په توگه: په کارت کې (رحم) هېڅڅوک د خداي (جل جلاله) له رحم څخه بې نضيبه نه دي.

ارزونه:

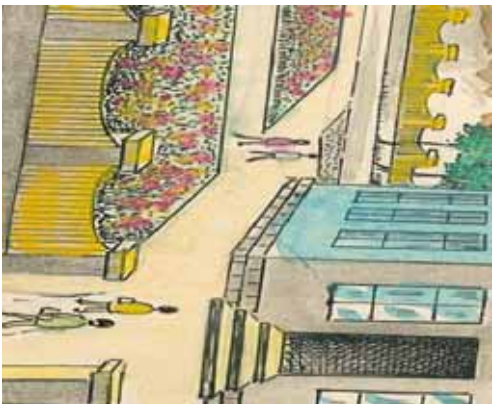
۱. زده کوونکي شعر لوستلی او په مطلب يې پوهېدلی شي؟
۲. د شعر هر يو بيت لوستلی او توضيح کولی شي؟
۳. دا لاندې کلمې په تورو اړولی شي؟
(احد، ستايم، فضل، شامت، اومه)

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې له خپلو کورنيو سره د الله (جل جلاله) د قدرتونو او صفاتو په هکله مشورې وکړي. د هغو له ويناوو څخه دې پنځو صفتونو ته جملې جوړې او په کتابچو کې دې وليکي.

دوهم لوست

پوهنه

مړخې:

۱. زده کونکي د پوهنې په معنا او مفهوم باندې وپوهېږي.
۲. د پوهنې په ارزښت باندې وپوهېږي.
۳. متن سم ولولي او ونې لیکي.

هڅونکي پوښتنې:

۱. تاسو پوهېږئ چې پوهنه څه معنا لري؟
۲. مورو لې درس وایو او دا موضوع له پوهنې سره څه اړیکې لري؟
۳. مورو څنگه کولی شو چې د پوهې خاوندان شو؟

علم د پوهې، پېژندنې او خبرتیا په معنا دی. پوهنه د یوې رڼا په څېر د انسان زړه، دماغ او د هغه د بریالیتوبونو لارې روښانه کوي. انسان له بې لارۍ او مایوسی څخه رغوري او خپلې موخې ته یې د رسېدو لارې چارې برابروي. له بلې خوا ناپوهي داسې تیاره ده، چې انسان له ډار، خطر او خواری سره مخامخ کوي.

څښتن تعالی (جل جلاله) په خپله د پوه او ناپوه ترمنځ د توپیر په هکله داسې فرمایي: «آیا هغه کسان چې پوهېږي له هغو کسانو سره چې نه پوهېږي برابر دي؟» هېڅکله پوهه او ناپوهي – رڼا او تیاره سره برابر نه دي.

انسان د علم او پوهې په وسیله لومړی خپل ځان او بیا خپل خالق (جل جلاله) پېژني. په کار دي چې له علم سره یې عمل هم ملګری وي، ځکه چې عمل د علم مېوه ګڼل کېږي او وایي چې: «بې عمله عالم د هغې شنې ونې په څېر دی چې ارزښت نه لري.» همدا ډول له علم او پوهې څخه باید د انسانانو د هوساینې، سوکالۍ، او دهغوی د ستونزو د لرې کولو له پاره کار واخلو. د خپلو خلکو او د بشر د نېکمرغيو له پاره هلې ځلې وکړو.

نوري لغتونه:

مشکلات
ستونزې -
سوکالي - آسوده کي

بې مېوي
شنه -
هوسايي - آرايي

کاميابۍ
همځي او کوښښ
بريايتوبونه -
هلې ځلې -

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او دهغه په هکله دې معلومات وړاندې کړي.
۲. د پوهنې په ارزښت او هغې ته د اړتیا و په هکله دې خبرې وکړي.
۳. په متن کې دې متضادو کلمو ته اشاره وکړي. لکه: پوه، ناپوه - زړیا، تیاره، خبرتیا، بې خبري.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن له خپل ځان سره ولولي او دهغه مطلب دې په ساده کلمو کې څرگند کړي.
۲. زده کوونکي دې دا لاندې لغتونه تر معنا کولو وروسته په جملو کې وکاروي.
(پوهه ، ستونزې ، ارزښت ، سوکالي)
۳. زده کوونکي دې دا لاندې نېمگړې جملې د متن په لوستلو سره بشپړې کړي او بیا دې په کتابچو کې وليکي.
الف. د علم او پوهې په مرسته لومړی خپل ځان او بیا
ب. بې عمله عالم د
ج. آیا هغه کسان چې علم لري برابر دي له هغو
د. د علم او پوهې څخه د انسانانود
ه. پوهه دیوې زړیا په څېر د انسان زړه
.....

ارزونه:

۱. زده کوونکي د پوهنې په معنا او مفهوم وپوهېدل؟
۲. په دې هکله یوه لنډه مقاله لیکلې شي؟
۳. متن لوستلې او لیکلې شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې دغه کلمې په مناسبو جملو کې وکاروي بیا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.
(زړیا ، هوسايي ، ښکمرغي ، خواري)

درېم لوست

خان وېشنه!

مورخې:

۱. د خان وېشنه په معنا او مطلب باندې د زده کوونکو پوښښ.
۲. زده کوونکي دې وپوهېږي چې دوی هم خپلو خلکو او ټولنې ته مسوولیتونه لري.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅوونکي پوښتنې:

۱. تا سو په دې مطلب پوهېږئ چې خان وېشنه څه معنا لري؟
۲. د یوه پوه او غیر تمن ځوان په صفت د ژوند په عملي ډگر کې باید څه وکړو؟
۳. ولې خلک او ټولنه موږ ته سترگې په لاره دي؟

ستړگي پراخېده، د بدبینۍ حس له مغزو څخه وباسه، په څیر څیر وگوره، طبیعت ټول تاته په خندا د ژوندانه د هوساینې اسباب راغونډوي. غرونه ستا د لوړه‌مت د هرکلي له پاره هر لور ته ولاړ دي. لمر هره ورځ له خان سره تاته د ژوندانه بې شمېره هیلې راوړي. ځمکه خپل آرمانونه د گلونو په پانو کې تاته وړاندې کوي. د وطن د ورو او زړو د امید سترگې ستا خواته کړې دي، ځکه چې ته د دوی او دوی ستا دي. د کوچنیوالي لوبې کوچیانو ته پرېږده. د زلمیتوب بې‌ځایه عیشونه او هوسونه هغه چاته وړاندې کړه، چې ته یې پېښې کوي.

ته د خپلو بې وزلو کاریگرو سره لیږچي وغاړه. له بزگرانو سره لاسونه تهاکي کړه. له زده کوونکو سره ماغزه په کار واچوه. د وطن د پرمختګ له پاره زیار وباسه. پرېږده! چې نور په هوا الوزي ته یې وزرو الوتنې نه شي.

خان وېشنه! په تشو خبرو هېڅ نه ترسره کېږي. عملي میدان ته راووځه! دا خاوره ستا همت ته گوري. کار غواړي. د بې‌غمۍ او استراحت سره وداع وکړه. خوب د گور مړینه پرېږده! ته خو ژوندی یې. د هیواد راتلونکی سعادت په تا پورې اړه لري. د زلمیتوب طلایي ورځې په همدې خدمت کې تېرې کړه. سرتريایه د پېښو کولو په جامو کې خان مه غاړه! د دې وخت دی چې ځاته ووايي: آه لا ترڅو؟ خان وېشنه! داسې کار وکړه چې نور ستا پېښې وکړي، لکه پخوا چې یې کاوه.

(الف)

نوي لغتونډه:	پلوشي	تقليد-	د نورو پېښې كول	نغاړل- پېچل
ورانگي- هيله-	امېد	لېچې وڼغاړه-	لستونفۍ را پورته کړه	مه تا ووه- مه بغاړه-

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي، دهغه په معنا او مطلب دې وغږېږي.
۲. ځوانانو ته دې خپل مسوولیتونه ور وپېژني.
۳. دا کلمې دې په تخته وليکي او له زده کوونکو څخه دې وغواړي چې يوه يوه جمله ور څخه جوړه، بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.
۴. ښوونکي دې متن په زده کوونکو باندې د املا په توگه وليکي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي. هره ډله دې په يوې ټاکلې برخې باندې خبرې وکړي. خپلې نظريې دې په يوه پاڼه کې وليکي اوله هرې ډلې څخه دې يو تن د نورو په مخ کې ولولي.
- الف. انسان ولې د کار کولو له پاره بايد لوړ همت ولري؟
- ب. د خپل ځان او هېواد د پرمختگ له پاره څنگه زيار وباسو؟

ارزونه:

۱. زده کوونکي د لوست په معنا او مفهوم باندې وپوهېدل؟
۲. آیا زده کوونکو خپل مسوولیتونه وپېژندل. دوی وپوهېدل چې د يوه يوه ځوان په توگه د خپلو خلکو او هېواد له پاره څه وکړي؟
۳. د متن لوستل او ليکل کولی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې له متن څخه پنځه کلمې په خپله خوښه غوره کړي او هغه دې په جملو کې وکاروي.

څلورم لوست

غږونه (آوازونه)

موخې:

۱. د اساسي يا بنسټيزو توکو په څېر د غږونو پېژندنه.
۲. زده کوونکي دې په دې وپوهېږي، چې يوه ژبه څنګه له غږونه څخه جوړه شوې ده؟
۳. په لوستلو او ويلو کې د غږونو سم ادا کول.

هڅونکي پوښتنې:

۱. تاسو څه فکر کوئ، چې غږونه هم په ژبه کې ارزښت لري؟
۲. زموږ د ژبې ټولې کلمې او خبرې له غږونو څخه جوړې شوې دي؟
۳. آیا ټول غږونه په ويلو کې يو شان دي؟

د شلمې پېړۍ په پيل کې نورو علمي څېړنو د اثا ثېته کړه چې، غږونه د يوې ژبې اساس او بنسټ جوړوي، نو ويلی شو چې غږونه د ژبې جوړوونکي توکي دي. که څه هم د غږه کوونکي توکي په يوازې توګه معنا نه لري، خو دهغو توپير په کلمو کې، د کلمو معنا بدلوي، لکه: د (ت) آواز د (تور) په کلمه کې، که چېرې د غږه آواز په ځای د (پ) آواز راوړو، نو د تور له کلمې څخه د (پور) کلمه جوړېږي. چې دا دوه بېلې بېلې کلمې دي. غږونه په هره ژبه کې په يوازې او جلا جلا توګه، نه کارول کېږي، بلکې د هغو له يو ځای کېدو څخه تر ټولو کوچني معنا داره واحدونه جوړېږي چې کلمه ورته وايي.

په هره ژبه کې الفبي د هغې ژبې د ټولو تورو شمېر ته ويل کېږي چې د هغې ژبې د آوازونو انځورونه کوي. يا د يوې ژبې د غږونو رسم او شکل وېسې چې په ليکنه کې ترې کار اخيستل کېږي.

په پښتو ژبه کې د څلور پښتو په شاوخوا کې غږونه کارول کېږي، چې په دغو ګروپونو باندې وېشل شوې دي:

- الف. خپلواک غږونه.
- ب. بېواک غږونه.
- ج. نسيم واک غږونه.
- د. غبرګ غږونه.

نوي لغتونه:	تو کي -	برخي، اجرا	توبير -	فرق	اساسي -	بنسټيز
څېړنه -	تحقيق	غبرگ -	جوړه	انځورونه -	رسمونه	

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او په دې برخه کې چې، غږونه د يوې ژبې بنسټيز توکي دي څرگندونه وکړي.
۲. غږونه او د الفبې توري دې په جلا جلا توگه وښيي. د هغو توبيرونه دې په مثالونو کې څرگند، بيا دې په تخته وليکي او زده کوونکي دې هم هغه وليکي.
۳. د غږونو ډولونه دې په تخته وليکي او په زده کوونکو دې تکرار کړي.
۴. متن دې په زده کوونکو باندې په ياد زده کړي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په هکله دې وڅېړنې!
۲. دا برخه دې د متن په لوستلو سره بشپړه او په کتابچو کې دې وليکي!
 - الف. د شلمې پېړۍ علمي څېړنو دا ثابته کړه چې
 - ب. غږونه په جلا او يوازې توگه معنا نه لري خو
 - ج. په هره ژبه کې د هغې الفبې
 - د. په پښتو ژبه کې د (۴۰) غږونه.....
 - ه. د غږونو له جوړښت او يوځای کېدو څخه
 - و. ټول غږونه په څلور برخو وېشل شوي
 - ز. کلمه هغه تر ټولو کوچنۍ

ارزونه:

۱. آيا زده کوونکي د غږونو په موخه وپوهېدل؟
۲. په دې هم پوه شول چې د يوې ژبې بنسټيز توکي څه شي دي؟
۳. غږونه په لوستلو کې سم ادا کولی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې متن په کتابچو کې وليکي او د هغه په مطلب دې خپلو تړلگيو الوته خبرې وکړي.

آريايان

مورخې:

۱. د آريايانو پېژندل.
۲. د آريايانو د ټاټوبي، ژبې او ژوند په هکله پوهېدل.
۳. د آريايانو د کوچېدلو په هکله پوهېدل.

هغو ونګې پوښتنې:

۱. آيا تاسو د آريايانو کلمه اويا د هغو په هکله کومه کيسه اورېدلې ده؟
۲. آيا تاسو فکر کولی شئ چې لرغوني آريايان زموږ لوی نيکونه دي؟
۳. آريايان لومړی ځل چېرې اوسېدل او څه ډول ژوند يې درلود؟

له ميلاد څخه په زرگونو کلونه مخکې د اوسني افغانستان په شمال کې آريايي قومونه اوسېدل. دوی خپل لرغوني ټاټوبي ته آرياناوېجه ويله، چې د اصيلانو او شريفو خلکو د اوسېدو ځای معنا لري. آريايان په لومړي سر کې په يوه ژبه چې آريک نومېده غوږېدل او دا د پښتو ژبې اصلي مور ګڼل شوي ده.

آريايانو په آرياناوېجه کې د کوچيتوب او مالدارۍ ژوند درلود. خو زرگونه کلونه وروسته يې ښاري ژوند پيل او د لومړي ځل له پاره يې د بُخدي ښار جوړ کړ، چې پېشادادي کورنۍ (يما) پاچا د آريايي دولت اداره په غاړه درلوده. دا زمانه له ميلاد څخه (۱۵۰۰) کاله د مخه اټکل شوې ده.

يما پاچا ډېر هوښيار او نوښتګرو. ده ډېر خدمتونه وکړل. ځمکې يې آبادي او ويالې يې جوړې کړې. دخپلې ټولنې د ښه سمون له پاره يې اداره جوړه کړه. دوی لوريې او وړې جرګې درلودې، چې هر ډول پرېکړې به يې کولې. حتی مشر به يې هم له دې لارې ټاکه. له زرگونو کلونو څخه وروسته آريايان د زياتوالي له امله د افغانستان نورو سيمو ته وکوچېدل، چې زموږ د هيواد په مرکزي، ختيځو او لويدیځو برخو کې خپاره او مېشته شول.

خو دغو ستونزو بيا هم دوی له افغانستان څخه نورو سيمو ته وکوچول، چې

لوېديځ خوا ايران او ختيځ خوا ته د هند تر څنګ لورونو پورې ورسېدل. له خپل ځان سره ورې تمدن يې خپور او ښه وده يې ورکړه.

نوي لغتونه:

ټاټوبی - د اوسېدو ځای	نوبنټګر - مېتګر
ويجه - ټاټوبی	بُخدي - اوسنی بلخ چې اُم البلاد هم نومېده.
ټاکل - تعينول	

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکی دې متن ولولي او د آريايانو په هکله دې زده کوونکو ته معلومات وړاندې کړي.
۲. متن دې په زده کوونکو باندې د املا په توګه وليکي.
۳. د متن د لاندې ښو برخو په هکله دې څرګندونې وکړي.

الف. آريانا وېجه.	ج. د بُخدي ښار.
ب. آريک ژبه.	د. د آريانو کوچېدل.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن په دوه کسيزه توګه ولولي او بيا دې يو بل ته دغه په هکله څرګندونې وکړي.
۲. د لاندې لغتونو دې په مناسبو جملو کې راوړي او په کتابچو کې دې وليکي.

الف. نوبنټګر	ب. خد متونه	ج. آريک	د. بُخدي
--------------	-------------	---------	----------
۳. د جملو تشخېونه دې د متن په لوستلو سره په مناسبو کلمو ډک او بيا دې وليکي.

الف. آريايانو په يوه ژبه خبرې کولې چې _____ نومېده، اود _____ مور بلل کېږي.
ب. آريايانو په يوه سيمه کې ژوند کاوه چې _____ يادېدل.
ج. د آريايانو لومړنی پاچا _____ نومېده (۱۵۰۰) کاله دمخه په _____ کې په تخت کښېناست.
د. آريايان د زياتوالي له امله له افغانستان څخه د _____ او _____ خواته وکوچېدل.

(پښتو ژبې - آريانا وېجه - يما - ايران - بُخدي - آريک - هند)

ارزونه:

۱. آيا زده کوونکي په دې وپوهېدل چې آريايان څوک دي؟
۲. د آريايانو د اصلي ټاټوبي، ژبې او کوچېدو په هکله وپوهېدل؟
۳. متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د دغو کلمو لنډه څرګندونه وکړي او بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.
(اُم البلاد - آريک - آريانا وېجه - يما پاچا)

کتاب څنگه منځ ته راغی؟

موخې:

۱. زده کوونکي په دې وېب‌هېږي چې کتاب څنگه منځ ته راغی؟
۲. د کتاب په ارزښت باندې پوهېدل.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅوونکي پوښتنې:

۱. تاسو څه فکر کوئ چې پخوا زمانو کې به هم کتاب موجود و؟
۲. په پخوا زمانو کې به له کاغذ څخه پرته به نورو کومو شیانو باندې لیکل شوي وي؟
۳. کاغذ به د لومړي ځل له پاره چېرته جوړ شوی وي؟

په تېرو زمانو کې کتاب نه و. زموږ پلرونو به کېسې په یاد زده کولې او بیا به یې خپلو ماشومانو ته ویلې، چې په همدې ډول دا کېسې پېرې، پېرې، نورو نسلونو ته رسېدلې. خو څرنگه چې دا کېسې ډېرې زیاتې وې او ټولې به یې په یاد نه پاتې کېدې نو دوی د داسې شي په فکر کې شول چې د کېسو په ساتلو کې ورسره مرسته وکړي. همدا وه چې ځینو خلکو به په لرگیو کې د یوې نښې په توګه نښانې کولې او ځینو به په تارونو باندې رنگه رنگه غوتې جوړولې، چې د یوې ځانګړې کېسې څرګندونه به یې کوله.

وروسته په دې هم وپوهېدل، چې د تېره لرګي په څوکه په نرمه خټه باندې یوه نښه وباسي او په اور باندې یې پخه کړي ترڅو ډېر عمر پاتې شي چې همدا کار په حقیقت کې د کتاب د منځ ته راتلو پیل و.

تر دې وروسته انسانان د ونو د پوټکي او پانیو په تېره د پاپېروس د بوټي په پانیو د لیکلو په فکر کې شول، چې څه نا څه تر ډېرې مودې پورې یې پاپینت درلود.

مصريانو کم له کمه (۵۰۰۰) کاله پخوا د پاپېروس د بوټي له پانیو څخه یو ډول کاغذ جوړ کړ. کله چې وپوهېدل هغه له منځه ځي، نو د هغه په ځای یې د ژورو پرستګي د لیکلو له پاره غوره کړل.

او د کتاب په څېر یې ترې کار واخیست، خو د غوښتونکو یوازې په مالدارو خلکو پورې اړه درلوده. د زرګونو کلونو وروسته بیا په چین کې د اوسني کاغذ ډېر

ابتدایي او لومړنی شکل منځ ته راغی. ورپسې په جرمني کې د چاپ ماشین جوړ شو، چې د کتاب د لیکلو، ترتیبولو او چاپولو له پاره سمه لاره پرانیستل شوه. لنډه دا چې د اوسني کتاب د لیکلو پر اوډه پرو زیارونو له امله منځ ته راغی او اوس د ټول جهان انسانان ترې ګټه اخلي او خپلې غوښتنې، نظریات او افکار د نړۍ له خلکو سره په دې وسیله شریکوي.

نوي لغتونه:

(پېړۍ – قرن) (غوره- بهتر) (علاهي- ښې) (کرښې- خطونه) (غوښتنې- هیلې)
(پاڼپروس د اوقیانوس د دریاب په غاړه د پلنو پاڼو درلودونکی بوټی و.)

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او په دې هکله دې زده کوونکو ته معلومات وړاندې کړي.
۲. د کتاب د منځ ته راتلو بهیر دې په ساده وینا ووايي.
۳. متن دې د املا په توګه په زده کوونکو باندې ولیکي.
۴. د پاڼپروس، د چاپ ماشین او د ژوو په پوستکو باندې دې خبرې وکړي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه په هکله دې معلومات وړاندې کړي.
۲. د جملو نیمګړې برخې دې په مناسبو کلمو سره بشپړې او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.
 - الف. مصریانو تقریباً پنځه زره کاله پخوا_____ جوړ کړ.
 - ب. داوسني کاغذ ډېر ابتدایي شکل په_____ کې منځ ته راغی.
 - ج. په جرمني کې د_____ اختراع شو چې د_____ کار یې ډېر آسانه کړ.
 - ه. انسانان کله چې وپوهېدل د پاڼپروس پاڼې له منځه ځي نو د_____ یې غوره کړ.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د کتاب د منځ ته راتلو په بهیر وپوهېدل؟
۲. زده کوونکي د کتاب په ارزښت او اړتیا باندې هم پوه شول؟
۳. زده کوونکي متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د کتاب د منځ ته راتلو بهیر په ساده تشرېح خپلو کتابچو کې ولیکي او سبا ته دې خپلو همخو لرونکو ته په ټولګي کې ولولي!

اووم لوست

حضرت علي (کرم الله وجهه)

مؤرخي:

۱. د حضرت علي (کرم الله وجهه) پېژندنه.
۲. د حضرت علي (کرم الله وجهه) د خلافت په هکله پوهېدل.
۳. د متن لوستل او ليکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. په تېرو تړلگيو کې مو د صحابه کرامو نومونه اورېدلي دي؟
۲. آيا تاسو د حضرت علي کرم الله وجهه په هکله څه معلومات لرئ؟

حضرت علي کرم الله وجهه په زړورتيا شهرت درلود. پلار يې ابو طالب نومېده. له هجرت څخه يويشت کاله مخکې په مکې معظمې کې زېږېدلی او د حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) څلورم پلار و.

حضرت علي کرم الله وجهه له ورکتوب څخه د حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) سره مينه درلوده او دهغه د اخلاقو پيروي يې کوله. کله چې حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) د خدای (جل جلاله) له خوا پيغمبر وټاکل شو. حضرت علي کرم الله وجهه لومړی کوچنی ماشوم و، چې ايمان يې ور باندې راوړ او د اسلام په مبارک دين مشرف شو.

حضرت علي کرم الله وجهه ډېر لوی عالم، غښتلی، زړور او د نېکو اخلاقو خاوند و. د حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) له کړو وړو سره يې زياته مينه درلوده. له ځلکو سره به يې تل ښه چلند کاوه. په اخلاص، توره، مېړانه، زړورتيا او جهاد کې يې ساری نه درلود.

کوم وخت چې حضرت عثمان (رضی الله عنه) په شهادت ورسېد. حضرت علي کرم الله وجهه د مسلمانانو خليفه شو. د خلافت په موده کې يې ډېر فتوحات وکړل. د خلافت څخه مخکې يې هم د حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) سره په ډېرو غزاګانو کې برخه اخيستې وه.

څلور کاله او څو میاشتې یې خلافت وکړ. په پای کې د عبدالرحمن بن ملجم له خوا د هجرت په څلورېنستم کال دروژي په اولسمه ورځ په شهادت ورسېد.

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او دهغه په مفهوم باندې دې رڼا واچوي.
۲. متن دې د املا په توګه په زده کوونکو باندې ولیکي.
۳. د حضرت علي کرم الله وجهه په شخصیت باندې دې وغږېږي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
 ۲. د حضرت علي کرم الله وجهه په هکله او رېډلې کېسې دې توره ووايي.
 ۳. دا لاندې پوښتنې دې ولولي او دهغو ځوابونه دې په کتابچو کې ولیکي.
- الف. حضرت علي کرم الله وجهه د چا زوی او حضرت محمد صلی الله علیه وسلم سره یې څه نسبت درلود؟
- ب. حضرت علي کرم الله وجهه په کوم کال کې زېږېدلی دی؟
- ج. د حضرت علي کرم الله وجهه د شخصیت په هکله معلومات ورکړئ!
- د. حضرت علي کرم الله وجهه د چا له خوا او په کوم کال کې په شهادت ورسېد؟

ارزونه:

۱. زده کوونکو د حضرت علي کرم الله وجهه شخصیت وپېژاند؟
۲. آیا زده کوونکي وپوهېدل چې حضرت علي کرم الله وجهه لومړی ماشوم و چې په اسلام مشرف شو؟
۳. زده کوونکي متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د حضرت علي کرم الله وجهه په هکله معلومات په خپلو کتابچو کې ولیکي او په یاد دې زده کړي.

کلمه اود هغې ډولونه

مورخې:

۱. د کلمې په معنا او مفهوم باندې پوهېدل.
۲. د کلمو د ډولونو پېژندنه.
۳. په لیکلو او لوستلو کې د کلمو سم کارول.

هڅو ونډې پوښتنې:

۱. آیا تاسو د کلمې په هکله څه اورېدلې او پوهېږئ چې کلمه څه معنا لري؟
۲. موږ په خبرو اترو کې له کلمو څخه کار اخلو؟
۳. ستاسو په فکر به کلمې ټولې یوشان وي او که توپیر لري؟

کلمه:

هغه کوچني ژبنی توکي دي چې ځینې یې په خپله پوره معنا او خپلو اک مفاهیم لري. ځینې یې په یوازې توگه معنا نه ورکوي، خو د جملو د معناوو په بشپړولو کې لویه ونډه اخلي. کلمې په لومړي سر کې د معنا له مخې په دوو لویو برخو وېشل شوي: خپلواکې او ناخپلواکې کلمې.

خپلواکې کلمې:

هغه کلمې چې په خپله معنا ولري او په هغوی کې ټول نومونه، قیدونه او ټولې فعلی ډلې راځي لکه: احمد، زه، ښه، لایت، راغی او نور....

ناخپلواکې کلمې:

هغه کلمې دي چې په خپلواکه توگه معنا نه لري، خو له خپلو اکو کلمو سره چې یو ځای شي د جملې معنا بشپړوي او بدلوي.

په ناخپلواکو کلمو کې سریني، پسینې، د ریط، دعطف، تاري (وندونه) او نور راځي.

لکه: و، به، له، د، نه، سره، څخه، ځینې، او نور....

نوي لغتونډه:	
١- وټه ده -	برخه
٢- لړۍ -	توبير - فرق
	سلسله

ښوونکي ته لارښوونې:

١. ښوونکي دې متن ولولي او د هغه په برخه کې دې په بشپړه توګه څرګندونې وکړي.
٢. د لاندې موضوعګانو په هکله دې پوره څرګندونې وکړي.
 - الف. کلمه څه ته وايي؟
 - ب. کلمه په څو برخو وېشل شوې ده؟
 - ج. خپلواکې کلمې کومې دي او کومې برخې په کې شاملېږي؟
 - د. ناخپلواکې کلمې څه ته وايي او کومې کلمې په کې برخه لري؟

د زده کوونکو فعاليتونه:

١. زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مرسته دې لاندې برخې بشپړې کړي!
 - الف. کلمې هغه کوچني ژبني توکي دي چې
 - ب. کلمه په دوو لويو برخو وېشل شوې چې
 - ج. په خپلواکو کلمو کې دا برخې شاملې دي
 - د. په ناخپلواکو کلمو کې دا برخې شتون لري
 - ه. خپلواکې او ناخپلواکې کلمې له يو بل څخه دا توپيرونه لري چې

ارزونه:

١. آیا زده کوونکي د کلمې په معنا او مفهوم باندې وپوهېدل؟
٢. آیا زده کوونکي د خپلواکو او ناخپلواکو کلمو ترمنځ توپير کولی شي؟
٣. زده کوونکي متن سم لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د متن په مطلب باندې خبرې وکړي او هغه دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

نهم لوست د خپلواکو کلمو ډولونه

مورخې:

۱. د خپلواکو کلمو په معنا او مفهوم باندې پوښېدل.
۲. په متن کې د خپلواکو کلمو پېژندنه.
۳. په ليکلو او لوستلو کې د خپلواکو کلمو سمه کارونه.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. تا سو د خپلواکو کلمو په هکله څه اورېدلې دي؟
 ۲. زموږ په خبرو اترو کې به هم له خپلواکو کلمو څخه کار اخيستل شوی وي؟
 ۳. ستاسو په فکر خپلواکې کلمې به نور ډولونه هم ولري؟
- خپلواکې کلمې** په دوو لويو برخو وېشل شوي دي: اسمي او فعلي برخې.
- اسمي (نوميزي) برخې: چې نومونه، صفتونه، ضميرونه، او شمېر نومونه (عددونه) په کې شامل دي.

نوم (اسم): هغه خپلواکه معنا لرونکې کلمه ده چې د ټولو شیانو (موجوداتو) او اشخاصو له پاره راشي.

لکه: احمد، مېر، عقل، دود، اکسيجن، شېدې، ونه، او نور...

د نوم ډولونه:

نوم دا ډولونه لري: نارينه نوم، ښځينه نوم، مفرد نوم، مرکب نوم، ډله ييز (د جمعيت) نوم د وخت نوم، د آلې نوم، دمعنا نوم، د ذات نوم، عام نوم، خاص نوم، او نور.....

له دې جملې څخه به ځينې نومونه له مثالونو سره وگورو!

د ذات نوم: هغه کلمې دي، چې د يوه حس کېدونکي شي له پاره راشي لکه: قلم، کتاب، احمد، مېر.

د معنا نوم: هغې کلمې ته وايي، چې مادي وجود ونه لري لکه: پوهه، عقل، علم، تنگ.

خاص نوم: هغه کلمه ده، چې د يوه ځانگړي شي يا شخص له پاره راشي لکه: احمد شاه بابا، کابل، کندهار.

عام نوم: چې د همجنسو شیانو يا اشخاصو له پاره راوړل شي لکه: سړی، نجلی، کتاب، ښار.

د جنس نوم: چي په يوه نه شمېرېدونکي شي پورې اړه ولري او لږ او ډېر و ته يو شان و کارول شي لکه: اوبه، تيل، غوړي، وړېنېم.

د جمعې نوم: چي په يوه ډله او جمعيت پورې اړه ولري لکه: رمه، گل، ولس، خلک.

د صوت نوم: هغه کلمه ده چي د طبيعي او غير طبيعي غوږونو له پاره راشي لکه: ترهار، شر و شور، ترنگ و ترنگ.

نوي لغتونه:

شمېر نوم - (عدد)
نه شمېرېدونکي - بې حسابه
ځانگړی - مشخص

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او په هره برخه دې خبرې وکړي.
۲. د خپلواکو کلمو برخې دې جوتي او څرگندي کړي.
۳. په اسمي برخو کې دې شاملې کلمې څرگندي او روښانه کړي.
۴. نوم او دهغه ډولونه دې په جلا جلا توگه وښيي. د مثالونو په ورکولو سره دې يو له بله توپير کړي او زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې په دوه کسيزه توگه متن ولولي او يو بل ته دې تشرېح کړي.
۲. زده کوونکي دې په خپل ټولگي کې د شيانو نومونه په يوه لست کې وليکي او په هغو کې دې د نوم ډولونه وښيي.
- لکه: ميز (عام نوم) کتاب (عام نوم) هلاک (ذات نوم)
- زمونږ د تاريخ استاد سرور خان (خاص نوم)

۳. زده کوونکي دې د الاندي بيتونه ولولي. نومونه دې په کې پيدا او په خپلو کتابچو کې دې وليکي. که يې فکر ستا له فکره مخالف وي شپه او ورځ که در سره وي آشنا نه دی لمر که راشي په تندي باندې له پاسه ته چي وين له خوبه نه يې سبا نه دی

ارزونه:

۱. زده کوونکو خپلواکي کلمې وپېژندلي؟
۲. زده کوونکي د خپلواکو کلمو په ډولونو باندې هم وپوهېدل؟
۳. زده کوونکو نومونه او دهغو ډولونه وپېژندل؟
۴. زده کوونکي له خپلواکو کلمو څخه په ليکنه او لوستنه کې کار اخيستلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په پورتني شعر کې نومونه پيدا کړي او دهغه ډولونه دې په کې وښيي او په کتابچو کې دې وليکي.

لسم لوست امير کروړه

مورخې:

۱. د لومړني شاعر او غښتلي پهلوان په توگه د امير کروړه جهان پهلوان (پېژندنه.
۲. د پخوانيو نامتو کسانو پېژندل.
۳. د متن لوستل او ليکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. تاسو په پښتو کې د لومړني شاعر په هکله څه فکر کوئ؟
۲. د پښتو د شعر او شاعرۍ پيل به له کوم وخته او د چا په واسطه شوی وي؟
۳. آيا تاسو د امير کروړه نوم اورېدلی، په دې برخه کې څه معلومات لرئ؟

امير کروړه د سوري کورنۍ هغه نومېالی او توريالی اميرو، چې د پښتو ژبې ډېر نامتو شاعر تېر شوی دی. امير کروړه د امير فولاد سوري زوی په (۱۳۹) هـ ق د غور په منديش کې امير شو. د خپل مټ په زورېې ډېرې سيمې ونيولې. دی داسې غښتلی او پهلوان و، چې له سلوتنو جنگياليو سره به په يوازې توگه جنگېدنه نو ځکه يې کروړاله چې معنا يې کلک او غښتلی دی.

امير کروړه ډېر عادل، مهربان او د ټينگې ارادې څښتن و. له خپلو خلکو سره يې د يوه خدمتگار مشر په توگه چلند کاوه. ښه وينا يې درلوده. په شعرونو کې يې سوچه او سپيڅلې پښتو کلمې کارولې دي. امير کروړه د عباسيانو په پلوی له ښې اُميه و سره ډېرې جگړې وکړې، چې زياتې سوې يې په برخه شوي. دهغو په وياړ يې د شعرونه وويل، چې وياړنه يې بولې. او د پښتو شعرونو په لړ کې لوړه حماسي ترانه ده.

د تاريخي سندونو له مخې دا شعر لومړنی شعر بلل شوی، ځکه چې مخکې له دې څخه کوم بل شعري سند نه لرو، خو د دغه شعر له پوځوالي او لرغونتوب څخه څرگندېږي چې له دې شعر څخه پخوا به هم نورو شاعرانو شعرونه ويلې وي. ځکه چې لومړني شعر ته ډېر وخت په کار دی، ترڅو د غسې پوځوالي ته ورسيږي امير کروړه (۱۵۴) هـ ق کال د پېښور په جگړه کې مړ شو. دده د حماسي ترانې سر دادی:

زه يم زمری پردې نړۍ له ما اتل نشته په هند و سند و په تخار و په کابل نشته
بل په زابل نشته له ما اتل نشته

بنوونکي ته لارښوونه:	سوبه- کروړ- وياړ- اتل-	فتح کړنه، روبه چلند- بري - کاميابي	غښتلي- قوي، توانمن وياړنه- فخرکونه
----------------------	---------------------------------	--	---

بنوونکي ته لارښوونه:

۱. بنوونکي دې متن ولولي دهغه په معنا او مطلب دې زده کړونکو ته وغږېږي.
 ۲. لوست دې په زده کړونکو باندې د املا په توګه وليکي.
 ۳. له زده کړونکو څخه دې وغواړي چې د لوست لغتونه په خپلو کتابچو کې وليکي او يوه يوه مناسبه جمله دې ورته جوړه کړي.
- (غښتلی - سوبه - جګړه - وياړ)

د زده کړونکو فعاليتونه:

۱. زده کړونکي دې متن ولولي دهغه مطلب دې په لنډه توګه زده کړي.
۲. زده کړونکي دې د دغو جملو تشخايونه په مناسبو کلمو سره ډک کړي او په کتابچو کې دې وليکي.

- الف. امير کروړ په هـ ق کال د غور په مندېش کې امير او په کې وفات شو.
- ب. امير کروړ ډېر غښتلی او پهلوان و، چې له سلو جنگياليو سره جنگيده ځکه يې نو باله.
- ج. د امير کروړ له وياړنې څخه دمخه کوم بل شعري سند نه لرو، ځکه يې په اوسني وخت کې شعر بللی شو.

- د. امير کروړ د خپلو سوبو په وياړ شعرونه و ويل چې يې بولي.
- (۱۵۴ هـ ق - ۱۳۹ هـ ق - وياړنه - لومړنۍ - کروړ)

ارزونه:

۱. زده کړونکو امير کروړ وپيژانده؟
۲. زده کړونکي په دې پوره شول چې د امير کروړ وياړنه لومړنۍ پښتو شعر دی؟
۳. زده کړونکي متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

- زده کړونکي دې د درس مطلب په لنډه توګه په خپلو کتابچو کې وليکي او هغه دې په ياد زده کړي.

متل څه ته وايي

موخې:

۱. زده کوونکي بايد ويو هېږي چې متل څه ته وايي؟
۲. د متلونو ارزښت په خبرو او ويناوو کې.
۳. د متلونو سم کارول په لوستلو او ليکلو کې.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. تاسو متلونه اورېدلي او دهغو په مطلب باندې پوهېږئ؟
۲. تاسو متلونه زده کړي او ويلې يې شئ؟
۳. زموږ خلک ولې په خبرو اترو کې کله ، کله متلونه کاروي؟

متلونه د پښتو ژبې په ولسي ادب کې يوه غوره او په زړه پورې برخه ده. متلونه هغه لنډې ويناوې دي چې ډېر لوی او پراخ مطلب په کې ځای شوی وي. د متلونو ويونکي معلوم نه دي. په هره زمانه کې ويل شوي او دهغو په وسيله د ټولنې دودونه او د خلکو افکار له يوه نسل څخه بل نسل ته لېږدول کېږي. د متلونو اغېزه په ژبه کې دومره زياته ده چې په خبرو اترو کې يې د يوه ټينګ استدلال په توګه راوړي.

دا برخه په پښتو ادب کې ډېره شتمنه او بډايه ده چې شمېر يې زرگونو ته رسېږي. ځينې متلونه به د مثال په توګه وګورو:

کېرجن د خداي (جل جلاله) د بښمن دی.

خپله ژبه هم کلا ده هم بالا.

کوږ باړ تر منزله نه رسېږي.

په يوه څپېړه سل مخه خوږېږي.

خپل عيب د ولو منځ، د بل عيب د کلو منځ دی.

د تورې پرهار جوړېږي خو د ژبې پرهار نه جوړېږي.
ښه خوۍ د خلکو ښکار کوي.

نوي لغتونه:	خلک	پرهار	زخم، تپ	ولی	شانه
ولس	دلیل را وړل	شمیر	اندازه، حساب	شتمه	پلویه
استدلال	تأثیر				
اغېزه					

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د متلونو په ارزښت دې وغږېږي.
۲. زده کوونکي دې وهڅوي چې په خپلو خبرو او ویناوو کې متلونه وکاروي.
۳. متن دې په زده کوونکو باندې د املا په توګه وليکي.
۴. دا کلمې دې په تخته وليکي او زده کوونکي دې په کتابچو کې ورته جملې جوړې کړي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې په تمثيلي بڼه په یوه عمل کې ونیسي چې کور یا تر منزل نه رسېږي.
۲. دا ښمګړي متلونه دې بشپړ او په کتابچو کې دې وليکي.
۳. د ټولګیوالو په مخ کې دې لاندې متلونه بشپړ او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.

- الف. په یوه څپره
- ب. خپل عیب د لو
- ج. کیږدۍ په خپلو
- د. مه کوه په چا چې
- ه. ناپوه دومره په بل

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي متلونه ویلي شي او په مطلب یې ویو هېدل؟
۲. آیا زده کوونکي یوه شول چې هر متل خاښه د کارولو ځای، ارزښت او موخه لري؟
۳. آیا زده کوونکي په خپلو خبرو او لیکنو کې متلونه کارولي شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د متلونو په مطلب ځان پوه کړي او څو متلونه دې په یاد زده کړي.

دو لسم لوست

د پټې خزانې لیکوال

مورخې:

۱. زده کوونکي دې پخواني مشهور کتابونه او دهغو لیکوالان وپېژني.
۲. د پخوانیو آثارو په ارزښتونو باندې پوهېدل.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هغو ونکې پوښتنې:

۱. تاسو له پخوانیو کتابونو څخه د کوم یوه نوم اورېدلی دی؟
۲. آیا تاسو پټه خزانه نومی کتاب لیدلی یا هغه پېژنئ؟
۳. تاسو د پخوانیو کتابونو یا لیکوالانو په هکله څه ویلی شئ؟

پټه خزانه د پښتو ژبې د ادبیاتو په لړ کې یو ارزښتناک کتاب دی چې محمد ((هوتک)) په ۱۳۱۱ هـ کال په کندهار کې د شاه حسین هوتکي پښتون واکمن په لارښوونه لیکلی دی.

محمد ((هوتک)) په (۱۰۸۴) هـ ق د کندهار په کوکران کې زېږېدلی، د پلار نوم یې داود خان او د نیکه نوم یې قادر خان ((هوتک)) دی. دده د خپل وخت علوم له خپل پلار څخه ولوستل. لوی عالم او پوځ شاعر شو. دده ټول عمر د کتابونو په لوستلو او لیکلو کې تېر شوی دی.

محمد ((هوتک)) په خپله پټه خزانه نومي لرغوني کتاب کې د پنځوسو نارینه او پنځینه شاعرانو د ژوند پېښې او د شعرونو بېلگې ذکر کړي دي. په دې ترتیب یې له سل هجري کال څخه تر یوولس سوه هجري کلونو پورې د پښتو د شعر او ادب تاریخ خوندي ساتلی دی.

محمد ((هوتک)) نور کتابونه هم لیکلي چې خلاصه الفصاحت او خلاصه الطب نومېږي او د شعرونو یو ښکلی دیوان هم لري چې بوللې او غزلې یې په کې راوړي دي.

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. په زده کوونکو دې متن د املا په توگه وليکي.
۳. د پخوانيو ليکوالانو او د کتابونو د ارزښت په برخه کې دې معلومات وړاندې کړي.
۴. معلومات دې ورکړي چې د پټې خزانې غونډې مشهور لرغوني کتابونه او د هغو د ليکوالانو پېژندنه څه گټه لري؟

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې په دوه کسيزه توگه متن ولولي او يو بل ته دې مطلب ووايي.
۲. دا لاندې نېمگړې برخې دې بشپړې کړي او په خپلو کتابچو کې وليکي.
 - الف. د محمد هوتک پټه خزانه د.....
 - ب. په پټه خزانه کې د پنځوسو تنو.....
 - ج. د محمد هوتک د پلار او نيکه نوم.....
 - د. د محمد هوتک نور کتابونه دادي:.....

ارزونه:

۱. زده کوونکي د پټې خزانې په هکله لنډه څرگندونه کولی شي؟
۲. زده کوونکي په دې وپوهېدل چې د پټې خزانې کتاب د خپل وخت د ليکوالانو او شاعرانو يو ښه تاريخ هم دی؟
۳. زده کوونکي متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

- زده کوونکي دې د پټې خزانې په هکله لنډه څرگندونه وکړي.
- زده کوونکي دې دا لاندې لغتونه معنا، بيا دې په جملو کې وکاروي او په کتابچو کې دې وليکي.

(شاعران- پخواني- خوندي، عالم)

مطالعه

مورخې:

۱. په مطالعې او د هغې په ارزښت باندې پوهېدل.
۲. د زده کوونکو عملاً مطالعې ته هڅول.
۳. د متن سم لوستل او سم لیکل.

هڅونکې پوښتنې:

۱. تاسو د مطالعې په معنا او دا چې څرنگه مطالعه وکړو پوهېږئ؟
 ۲. څه فکر کوئ چې مطالعه کول څه ډول کرښه ده؟
 ۳. موږ ولې باید تل مطالعه وکړو؟
- مطالعه داسې کرښه ده، چې د انسان له سترگو او مغزو څخه د ناپوهۍ پردې لري کوي. مطالعه انسان له مختلفو ارزښتناکو موضوعگانو څخه خبروي. انسان دې ته

هڅوي چې باید د علم او پوهې څښتن شي.

د مطالعې له برکته انسان علم او کمال ته رسېږي. دماغې ځواک ته یې وده او پراختیا ورکوي. ترڅو انسان وکولی شي دښو او بدو ترمنځ د توپیر په پوهېدو سره د دنیا او آخرت د ښه والي له پاره زیار وېاسي او هڅه وکړي، چې د خپل هېواد ولسونه وپوهوي.

همدا راز مطالعه انسان د خپل ژوند له مسوولیتونو څخه خبروي. هغه ته دا لارښوونه کوي، چې انسان څه پر مسوولیتونه لري. باید په هغو پوه شي او هغه وپېژني. همدا مطالعه ده، چې موږ پرې خپل ځان او خپل رب (جل جلاله) پېژنو. له خپل خالق سره اړیکې ټینګوو او د اسلام د سپېڅلي دین او شریعت په هکله پوهېږو. په لارښوونو یې عمل کوو.

نو له همدې امله په قرآن کریم کې هم په دې خبره باندې ټینګار شوی، چې د پوهې او مطالعې په وسیله دخپل ژوند غوره لاره پیدا کړئ او په هغې لارې باندې روان شئ.

نوي لغتونه:

هڅه- څه- زیار او کوښښ ،	پراختیا- لویوالی، ارتوالی،	سپینڅلی- پاک
نړۍ- دنیا	گټور- گټه لرونکی	ځواک- توان
غوره- بهتر، انتخاب شوی	کړنه- عمل	

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د مطالعې په ارزښت دې خبرې وکړي.
۲. ښوونکي دې د متن څو کرښې داملا په توګه په زده کوونکو باندې په کتابچو کې وليکي.
۳. ښوونکي دې په متن کې سره ورته او متضادې کلمې وښيي او زده کوونکي دې وليکي. مترادفي کلمې لکه: زیار او کوښښ – علم او پوهه – پوهه او دانش متضادې لکه: ښه او بد – پوهه او ناپوهي – تور او سپین.....

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې وغږېږي.
۲. زده کوونکي دې د مطالعې په ارزښت او د هغې په ترتیب باندې خبرې وکړي.
۳. زده کوونکي دې دا لاندې نیمګړې جملې په مناسبو کلمو سره بشپړې او په کتابچو کې وليکي.
 - الف. مطالعه د انسان له سترګو او مغزو څخه پر دې لري کوي.
 - ب. مطالعه انسان دې ته هڅوي چې ښايي د څښتن شي.
 - ج. د مطالعې په وسیله انسان د ترمنځ توپیر کولی شي.
 - د. مطالعه انسان دخپل ژوند له څخه خبروي.
- ه. په قرآن کریم کې هم ټینګار شوی دی چې د مطالعې په وسیله دخپل ژوند پیدا کړئ.

(دښو او بدو- مسوولیتونو- غوره لار- علم او پوهې- جهل او ناپوهي)

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د مطالعې په مفهوم او ارزښت باندې وپوهېدل؟
۲. آیا زده کوونکي په دې وپوهېدل او دا اهمیت یې پیدا کړ چې باید تل مطالعه وکړي؟
۳. آیا زده کوونکي متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د مطالعې په هکله یوه لنډه مقاله په خپلو کتابچو کې وليکي.

خوار لسم لوست نا خپلواکي کلمې

موخې:

۱. د نا خپلواکو کلمو پېژندنه.
۲. په جملو کې د نا خپلواکو کلمو ارزښت او دهغو کارول.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅو ونکې پوښتي:

۱. آیا تاسو د نا خپلواکو کلمو په هکله څه اورېدلي دي؟
۲. آیا نا خپلواکي کلمې هم په جملو کې خپل ځای او ارزښت لري؟
۳. آیا موږ په خپلو خبرو اترو کې هم نا خپلواکي کلمې کاروو؟

نا خپلواکه توکي او کلمې:

هغه کوچني توکي چې په یوازې توگه نه کار ول کېږي، که په ځانگړې توگه وکارول شي معنا نه ورکوي. لکه: و- د - له - بې - کې - سره - ځینې.....
نا خپلواکه توکي ډېر ډولونه لري چې ځینې یې دادي:
۱. **سړینې:** هغه توکي چې له خپلواکو کلمو څخه د مخه راشي. لکه: په کور کې ناست وم. له احمد سره راغلم. د نیکونو غونډې مو وطن وساته!
۲. **پسینې:** هغه توکي دي چې تر خپلواکو کلمو وروسته راشي. لکه: د خبرو له پاره وخت نه لرم. په چا پورې نه ځاندم، افغانانو په تاریخ کې خپله مېړانه ښودلې ده.

۳. **د ربط توري:** هغه توکي دي چې د یوې جملې د اجزاوو ترمنځ د تړون له پاره راځي. او دوه جملې یا دوه برخې سره ونښلوي. لکه: زه را غلم خو ته نه وي. تا درس ولوست لیکن دی نه و راغلی.
۴. **د عطف توري:** هغه توکي دي چې د دوو کلمو یا دوو برخو ترمنځ راشي او یوه برخه له بلې برخې سره وتړي.
لکه: پښتو او ویدي دواړه لرغونې ژبې دي. پښتو د افغانستان رسمي او ملي ژبه ده. زه او ته ناست وو.

نوي لغتونه:

مېړانه-	مردانگي
لر غونډۍ -	پخوانی
تړون-	برخي، اجزاي
تيوستون	توکي

ښوونکي ته لاسوندنې:

۱. متن ولوله د خپلواکو او ناخپلواکو کلمو ترمنځ توپیر وښه.
۲. د ناخپلواکو کلمو ارزښت په جملو کې وښه.
۳. د متن د هرې برخې څرگندونه په مثالونو کې وکړه.

د زده کوونکو فعالیتونه:

زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
د ښوونکي په لارښوونه دې زده کوونکي په لاندې جملو کې ناخپلواکي کلمې (سړينې، پسينې، د عطف او درېط (اړوند) توري) په نښه کړي.

- الف. علم او پوهې ته د پره پاملرنه وکړئ!
- ب. هېواد پوهو او هوښيارو خلکو ته اړه لري.
- ج. زموږ په ټولگي کې پوه زده کوونکي د پره دي.
- د. هوسۍ په نجونو کې د پره ښه نجلۍ ده. خو دلته د پره نه راځي.
- ه. زه له کار څخه نه ستړی کېږم، اما وخت نه لرم.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د ناخپلواکو کلمو په معنا او مفهوم وپوهېدل؟
۲. آیا زده کوونکي د خپلواکو او ناخپلواکو کلمو ترمنځ توپیر کولی شي؟
۳. آیا زده کوونکي متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د ناخپلواکو کلمو په هکله په لنډه ډول په خپلو کتابچو کې څرگند مثالونه راوړي او په یاد دې زده کړي.

د لقمان حکیم نصیحتونه

مورخې:

۱. د لقمان حکیم په خبرو او نصیحتونو باندې پوهېدل.
۲. د دې ډول نصیحتونو عملي کولو ته د زده کونکو هڅونه.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅونکي پوښتنې:

۱. آیا تاسو د لقمان حکیم نوم اورېدلی دی؟
۲. آیا تاسو د لقمان حکیم په هکله د چا نه څه اورېدلي دي؟
۳. لقمان حکیم خپل زوی ته څه ډول نصیحتونه کول؟

د لقمان حکیم نصیحتونه خپل زوی ته:

۱. له نېک او هوښیار سړي سره مصلحت کوه!
۲. استاد د پلار په شان وبوله!
۳. له بې عقلو او ناپوهو خلکو څخه ټیښته!
۴. یوځل ویل شوي خبره دوهم ځل مه تکرار وه!
۵. د گټې او تاوان له پاره خپل عزت له لاسه مه ورکوه!
۶. د خلکو د خبرو په منځ کې مه ورلوېږه.
۷. مېړانه د ځان عادت وگرځوه.
۸. د لمر ختو په وخت کې مه ویده کېږه!
۹. د بل کور ته چې ځې سترگې، ژبه او لاسونه په واک کې ولره!

نوي لغتونه:

مېړانه- ناریتوب یوځل- یو وار واک- اختیار

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د هغه په هکله دې خبرې وکړي.
۲. نصيحتونه دې د املا په توګه په زده کوونکو باندې وليکي.
۳. متن دې په زده کوونکو باندې په وار سره ولولي او د هغه په مفهوم دې وڅېړي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په اړه دې خبرې وکړي.
۲. زده کوونکي دې په دوه کسيزه توګه متن ولولي. بيا دې يو بل ته د هغه مرام څرګند کړي.

۳. زده کوونکي دې دا لاندې لغتونه وروسته تر معنا په جملو کې وکاروي او په کتابچو کې دې وليکي.

(پوه ، ګټه ، مېړانه ، واک ، ستر)

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د لقمان حکیم په نصيحتونو باندې وپوهېدل؟
۲. آیا زده کوونکي نصيحتونه له ياده ویلي شي؟
۳. آیا زده کوونکي متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

- زده کوونکي دې د لقمان حکیم نصيحتونه په کتابچو کې وليکي او هغه دې په یاد زده کړي.

وزير محمد اكبر خان

مورخې:

۱. د وزير محمد اكبر خان پېرژندنه.
۲. د هېواد د غازيانو او اتلانو له تاريخ څخه خبرېدل.
۳. د متن لوستل او ليكل.

هڅونكي پوښتنې:

۱. آيا تاسو د وزير محمد اكبر خان نوم اورېدلى او هغه پېژنئ؟
۲. تاسو له انگرېزانو سره د آزادۍ په جگړو كې د غازيانو او اتلانو نومونه اورېدلي دي؟
۳. موږ ولې د خپل هېواد د تېرو وختونو غازيان او اتلان يادوو؟

زموږ په هېواد كې ډېر نومپالي غازيان او اتلان تېر شوي دي، چې له هغو څخه يو هم وزير محمد اكبر خان دى. وزير محمد اكبر خان د امير دوست محمد زوى او په ۱۲۳۲ هـ ق كال كې زېږېدلى و.

غازي محمد اكبر خان د افغان او انگليس په لومړۍ جگړه كې له غازيانو سره يو ځاى د هېواد په آزادولو كې ډېره لويه ونډه اخيستې وه.

وزير محمد اكبر خان د ډېرو بنسټو اخلاقو څښتن و. پر بې وزلو زړه سواند او د ظالمانو او تېري كوونكو سخت مخالف و.

په جگړه كې د جنګي اسيرانو او د نيول شوو بنديانو قدريي د ميلمنو په شان كاوه. د هغو روغتيا او سلامتيا ته به يې پاملرنه كوله. تردې پورې چې د هغوى په ټپونو باندې به يې په خپله پټۍ لگولې.

د خپل هېواد له خلكو سره يې ډېره مينه درلوده او خپلو خلكو ته له ډېرو خد متونو څخه وروسته د ۳۰ كلو په عمر په ۱۲۶۲ كال كې وفات او د ده له سپاړښتنو سره سم په مزار شريف كې خاورو ته وسپارل شو. روح دې ښاد وي.

نوي لغتونه

اتلان - قهرمانان	ټپونډه - زخموڼډه، پرهاړونډه	ونډه - برخه
نوميالي - مشهور	تېري كوونكي - ظالمان	جنګي اسيران - په جگړو كې نيول شوي بنديان.

ښوونکي ته لاسپورنې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د وزیر محمد اکبر خان د شخصیت په هکله دې خبرې وکړي.
۲. متن دې د املا په توګه په زده کوونکو باندې ولیکي.
۳. په متن کې راغلې کلمې او د هغو ډولونه دې د ګرامر له مخې وښيي او په زده کوونکو دې ولیکي.

۱. لکه: وزیر محمد اکبر خان (خاص نوم) دی.	
الف. امیر دوست محمد خان	(هـ - سلا متیا)
ب. مزار شریف	(و - جګړه)
ج. افغان	(ز - هیواد)
د. غازیان	()

زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او بیا دې د هغه مطلب په ساده توګه ووايي.
۲. زده کوونکي دې دغو پوښتنو ته ځوابونه ووايي.

- الف. وزیر محمد اکبر خان د چا زوی و؟
- ب. وزیر محمد اکبر خان کوم ښه صفتونه درلودل؟
- ج. وزیر محمد اکبر خان د هیواد د خپلواکۍ له پاره څه ډول خدمتونه کړي دي؟
- د. د وزیر محمد اکبر خان مړینه په کوم کال پېښه شوې او مقبره یې چیرې ده؟

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکو وزیر محمد اکبر خان وپېژانده؟
۲. آیا زده کوونکي په دې ویو هېدل چې وزیر محمد اکبر خان د هېواد د خپلواکۍ په ګټلو کې لویه ونډه اخيستي وه؟
۳. آیا دوی د وزیر محمد اکبر خان په هکله معلومات ور کولی شي؟
۴. آیا متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د وزیر محمد اکبر خان لنډه پېژندګلوي په خپلو کتابچو کې ولیکي او هغه دې په یاد زده کړي.

اوو لسم لوست د شاعر ډالۍ

مورخې:

۱. زده کوونکي باید د ډالۍ په معنا او مفهوم وپوهېږي.
۲. د متن لوستل او لیکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. تاسو د ډالۍ په معنا او مفهوم پوهېږئ؟
۲. ستاسو په فکر ظلم کول څه ډول عمل دی؟
۳. تاسو څه فکر کوئ چې شاعر به ظالم او مظلوم ته په کومه سترګه ګوري؟

زه چې ور غلم هغه په کوټنۍ کې ناست و. سربې په ګریوان کې ښکته کړی و. فکري عبادت
بې کاوه.

کله چې بې سر را پورته کړ او پرما بې نظر ولګېد. ما خپله ډالۍ (د یوه پړانګ
پوستکې او یو غزنیچې پوستین) دهغه په مخ کې کېښودل.
هغه وویل: ((دا د یوه ظالم پوستکې دی ځکه له پښو لاندې لویږي، او دا بل د
کمزورو له پوستکو څخه جوړ دی او په غاړې پورې اړه لري. د شاعر ډالۍ ښایي
همدغسې وي او همدغه معنا ولري.

دی باید دا دوه منظرې همدغه راز وښيي او خلک په دغه رمز پوه کړي)) په دغو
خبرو زه له خوبه را وښم شوم او په خوب کې د خپل خوب په تعبیر پوهېدلې وم.

نوي لغتونه:

ډالۍ -	تحفه	رمز -	راز
کوټنۍ -	، وره کوټه	همدا راز -	همدا ډول

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. د زده کوونکو پام دې ته را وړوي چې یو شاعر ظالم او مظلوم څه ډول را ښيي؟
۳. متن دې د املا په توګه په زده کوونکو باندې ولیکي.
۴. د تېري کوونکو د کړو وړو ځینې مثالونه دې د نمونې په توګه وړایي.

د زده کوونکو فعالیټونه:

۱. زده کوونکي دې مطلب ولولي او دهغه په هکله دې خبرې وکړي!
۲. په دې هکله دې هم خبرې وکړي چې خلک تېري کوونکو ته په کرکه کوري.
۳. دا لاندې کلمې دې په مناسبو جملو کې راوړي.

الف. ډالۍ	د. تعبیر
ب. مظلوم	ه. خلک
ج. کوټنۍ	

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د درس په معنا او مطلب باندې وپوهېدل؟
۲. آیا زده کوونکي په دې هم پوه شول چې د تېري کوونکو او مظلومانو کره وړه ډېر توپیر لري؟
۳. آیا زده کوونکي متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په متن کې متضادې کلمې پیدا ، هغه دې په جملو کې وکاروي او په کتابچو کې دې ولیکي.

(ظالم او مظلوم – تور او سپین – ښه او بد)

اتلسم لوست

تاري (وندونه)

مورخې:

۱. زده کوونکي دي له خپلواکو کلمو سره تاري وپېژني.
۲. د تارو (وندونو) په کارولو باندې پوهېدل.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. آیا تاسو د تارو یا وندونو نوم اورېدلی دی؟
۲. آیا تاسې پوهېږئ چې تاري په خپلواکو کلمو کې څه پر ارزښت لري؟
۳. آیا تاسې پوهېږئ چې تاري هم لکه نورې کلمې په ویناوو او لیکنو کې څه پر ارزښت لري؟

تاري (وندونه)

تاري هغه نا خپلواکې کلمې دي چې د خپلواکو کلمو په سر او پای کې نښلول

کېږي. او نورې کلمې ترې جوړېږي.

تاری دا ډولونه لري مختاري او وروستاري:

۱- مختاري (پېشموندونه)

هغه ناخپلواکې کلمې دي چې د کلمو په سر کې نښلول کېږي لکه دکار له کلمې سره: بېکار، همکار، ناکاره، سرکار، خود کار همدارنگه: مه کوه،

نه کول، نازه، بې زړه، بې فکره، بې لاسه، بې پوهې.

۲- وروستاري (پسوندونه)

هغه نا خپلواکې کلمې دي چې د کلمو په پای کې ونښلي او نورې کلمې ترې جوړې شي.

لکه: (د کار له کلمې سره وروستاري) کارگر، همدارنگه پوهنتون، ورېن، غمجن، ختگر، زرگر، ولسوال، مېوندوال، احمدزی، شریفه، طلايي، لوبغالی، ښوونکی، ویاړونه او نور.

نوي لغتونه:

ورېن-	پشمې او له ورېو جوړ شوی	لوبغالی-	د لوبو ځای
پروردگار-	پالونکی، ساتونکی	ویاړونه-	افتخارات

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او په ناخپلواکو کلمو دې رڼا واچوي.
۲. خپلواکو کلمو کې دې تارې او د هغو ډولونه له بېلګو سره وښيي.
۳. په کلمو کې دې تارې او د هغو ارزښت وښيي.
۴. متن دې د املا په توګه په زده کوونکو باندې وليکي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن په دوه کسټيزه توګه ولولي او د هغه مطلب دې په یاد زده کړي.
۲. زده کوونکي دې په دې لاند ښوونو جملو کې تارې په نښه او په کتابچو کې وليکي.
 - الف. چاته بده خبره مه کوی!
 - ب. په زورورو باندې قهر او غضب ډېر برلاسی وي.
 - ج. پښتو زما مورنۍ ژبه ده.
 - د. افغانستان ډېر تاریخي ویاړونه لري.
 - ه. بې علمه ژوندون ګران دی.
 - و. کتاب زما یوازینی ملګری دی.

ارزونه:

۱. زده کوونکو وندونه یا تارې وپېژندل؟
۲. زده کوونکي د وندونو ډولونه په کلمو کې ښودلې او کارولې شي؟
۳. زده کوونکي متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

- زده کوونکي دې په دې لاند ښوونو کلمو کې تارې را وښيي او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.
- (وړکتون لوبغاړی، لوبغالی، زیارکښ، وطنوال، بې وطنه، بې فکره، افغانستان، هندوستان، یاران)

د افغانستان طبيعي زېرمې

مورخې:

۱. زده کوونکي بايد د خپل هېواد طبيعي زېرمې وپېژني.
۲. د طبيعي زېرمو په ارزښت او ساتلو باندې وپوهېږي.
۳. متن سم ولولي او سم يې وليکي.

هڅوونکي پوښتنې:

۱. طبيعي زېرمې څه ته وايي؟
۲. تاسو د طبيعي زېرمو په هکله څه اورېدلي دي؟
۳. موږ په خپل هېواد کې طبيعي زېرمې لرو او هغه به څه شي وي؟
۴. زموږ د هېواد غرونه، ځنګلونه او سيندونه څه ارزښت لري او په طبيعي زېرمو کې ګڼل کېږي؟

زمونږ ګران وطن افغانستان يو غرنی هېواد دی. زياتره غرونه يې په مرکزي شمالي، ختيځو او نورو برخو کې پراته دي چې په آب و هوا يې ډېره ښه اغېزه کړې ده.

غرونه د واورو له امله د يخچالونو پراخې سيمې جوړوي چې په بدخشان کې لوی پامير د يوه طبيعي پارک په توګه يا دولی شو. همدارنګه د هندوکش، سليمان، او د ترکستان د تيريند د غرونو لړۍ، د يادولو وړ دي چې لوی، شتمن کانونه او معدنونه لري.

زمونږ په هېواد کې ولاړې اوبه يا جهيلونه هم د ښکلو منظر و په شان موجود دي لکه: د غزني ولاړې اوبه او د باميانو بند امير، چې د بهرنيو سيلانيانو پاملرنه يې هم ځانته را اړولې ده.

ځنګلونه هم د طبيعي زېرمو غوره برخه ده، چې د غرونو په لمنو کې يې د ژوو او ځناورو له پاره څرځايونه او د استوګنې سيمې جوړې کړې دي. سربېره پردې چې د هوا په ښه والي او پاکوالي کې يې مرسته کړې ده، د سيلانيانو او وچو بادونو مخنيوی هم کوي.

ځنگلونه زموږ د هېواد په مرکزي، ختيځو، او جنوبي سيمو لکه لويه پکتيا، تنګرهار کونړونو، بادغيس، بدخشان او هرات کې موجود دي. د دغو طبيعي شتمنيو ساتنه او پالنه د هر افغان ايماني او ملي دنده ده ځکه پوهېږو، چې ونې د وخت په تېرېدو سره د موضوعاتو نورو علتونو په سبب له منځه ځي او ولې يې پرې کېږي. که موږ د هغو په ساتنه او ټبرښت کې ټينګه پاملرنه و نه کړو، دغه طبيعي شتمني به زموږ نورو نسلونو ته پاتې نه شي.

نوي لغتونه:	د خړخړيو نه-	د خړخړيو نه-	د خريد وځايونه.
ختيځ-	د لمر را ختلو ځای	لويدیځ-	د لمر لوېدلو ځای
کانو نه-	معدنونه	کمنبت-	کموالی
ټبرښت-	ټبروالی		

ښوونکي ته لارښوونې:

١. ښوونکي دې متن ولولي او د طبيعي زیرمو په هکله دې معلومات وړاندې کړي.
٢. متن دې په زده کوونکو باندې د املا په توګه وليکي.
٣. په افغانستان کې دې د غرونو او سیندونو په موقعیت او ارزښت خبرې وکړي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

١. زد کوونکي دې متن ولولي او د طبيعي زیرمو په ارزښت دې خبرې وکړي.
٢. د خپل هېواد طبيعي شتمنۍ دې په ساده ډول وښيي.
٣. دا لاندې کلمې دې وګوري او د هغو هم معنا کلمې دې ورته پیدا کړي.

الف. زیرمې	دارايې	پيسې	ذخيريې
ب. اغېزه	هوا	تاثیر	لاندې
ج. خړخړيو نه	صحرا	د خړخړو ځای	د اوسېدو ځای
د. جهيلونه	پخچالونه	ولاړې اوبه	بېکلي منظرې
ه. طبيعي زیرمې	آب و هوا	هستي	طبيعي شتمني

ارزونه:

١. زده کوونکي د طبيعي زیرمو په ارزښت وپوهېدل؟
٢. د خپل هېواد طبيعي زیرمې بې وپېژندلې، چې کومو شيانو ته ويل کېږي؟
٣. متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې متن ولولي او په لنډه توګه دې هغه په ياد زده کړي او په خپلو کتاپونو کې دې وليکي.

خوشحال خان خټک!

موخې:

۱. د خوشحال خان خټک پېژندنه.
۲. له پخوانيو شاعرانو او اديبانو سره د زده کوونکو پېژندګلوي.
۳. د متن لوستل او ليکل.

هڅو ونګې پوښتنې:

۱. آيا تاسو له پخوانيو شاعرانو څخه د خوشحال خان نوم اورېدلى دى؟
۲. څه فکر کوئ چې خوشحال خان څه ډول شاعر و؟
۳. له خوشحال خان څخه به موږ ته څه شى را پاتې وي؟

خوشحال خان خټک د پښتو ژبې يو نوميالى، تنګيالي او تورپالې شاعر دى چې د افغان په تنګي بې توره تر ملاکرۍ وه لکه چې خپله وايي: د افغان په ننگ مې وتړله توره تنګيالي د زماني خوشحال خټک يم.

خوشحال خټک له ۲۵۰ زيات کتابونه لکلي وو او په خپل زيار يې داسې ښه وربښلى وه چې نامتو ليکوالان پرې هم نازېږي لکه الفت صاحب چې ويلي دي:

خوشحال خان خټک ته!

د مغلو په کور تندر له آسمانه
له هر چا نه زړور مرد ميدانسه
بې تنګي توتي توتي ستاله بيانسه
هلمته باز دلته بېل هزاره استانسه
هم شاعر هم مفکر هم پهلوانسه
تاپه توره کې هم کړۍ ډېر لوى کار دى
درسره لويه آرزو لويه سودا وه

افت

نوي لغتونډه:

جگړه	رزم	د دري ژبي لوی شاعر
مفکر	فکر کوونکی	مجلس او ناسته
شهکار	د پیر لوړ کار	د فردوسي په شهنامه کې د یوه قهرمان نوم و.
		د یوه قوم نوم و چې د بابر کورنۍ ورپورې منسوبه وه.
		مغل

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې ذکر شوی شعر د کتاب له مخې ولولي او پوره دې معنا کړي.
۲. د خوشحال خان په شخصیت او ادبي خدمتونو باندې دې خبرې وکړي.
۳. شعر دې د املا په توګه په زده کوونکو باندې ولیکي.
۴. شعردې په زده کوونکو باندې په نثر واړوي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې شعر ولولي او معنا دې کړي.
۲. زده کوونکي دې دا جملې ولولي او په کتابچو کې دې ولیکي:
 - الف. خوشحال خان د خپلې زمانې ملي اتل، ستر ادیب، او لوی شاعر و.
 - ب. له خوشحال خان څخه د پښتو ژبې د نظم او نثر کتابونه را پاتې دي.
 - ج. خوشحال خان دخپلې خاورې د آزادۍ له پاره د مغلو له لورې امپراتورۍ سره ډېر جنگونه او جګړې کړې دي.
 - د. خوشحال خان په خپل وخت کې د خپلو خلکو او قام ستر مخکښ او لارښود و.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د خوشحال خان له نوميالیتوب او پوهې څخه خبر شول؟
۲. آیا زده کوونکي وپوهېدل چې خوشحال خان خټک د پښتو ژبې لوی شاعر ټبر شوی دی؟
۳. آیا زده کوونکي د شعر له مطلب څخه متن لیکلی او لوستلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د خوشحال خان خټک په هکله یوه لنډه او په زړه پورې مقاله ولیکي.

ستاينوم (صفت)

مورخې:

۱. د ستاينوم يا صفت پېژندنه.
۲. په خبرو او ليکنو کې د صفتونو سم کارول.
۳. د متن سم لوستل او سم ليکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. آيا تاسو له صفت سره آشنا ياستئ او هغه پېژنئ؟
۲. صفت څه ته وايي او ولې هغه بايد وپېژنو؟
۳. زموږ په خبرو او ليکنو کې صفت هم شامل دی؟

صفت هغه کلمه ده چې د نوم حالت او څرنگوالي وښيي. صفتونه تل له خپل موصوف سره يو ځای راځي. لکه: توري خپلې، شين آسمان، پوره هلاک او نور.

د صفت مهم ډولونه:

۱. **اصلي صفتونه:** هغه دي چې د نوم ذاتي ښه والی او بد والی وښيي لکه: توره تخته، ښه سړی، هوښياره نجلۍ، جگه ونه، ناپوه سړی، سپين کاغذ.
۲. **نسبتي صفتونه:** هغه کلمې چې نسبت يې بل نوم، شي يا حالت ته وښيي لکه: کابلې، ميوندوال، سليمان خپل، قيمتي، طلايي، او نور.
۳. **مجرد صفتونه:** هغه دی چې يوازې يو مجرد وصفي مفهوم وي يعنې خارجي وجود و نه لري. لکه: لېونتوب، لوړتيا هوښيارتيا، پښتونولي.
۴. **اشاري صفتونه:** هغه صفتونه چې د هغو په واسطه موصوف ته اشاره وښيي لکه: دغه نجلۍ درس وايي. هغه ونه سوړ سيوری لري، دا د ابن سينا ښوونځی دی، هغه ښځه ډوډۍ پخوي.

نوي لغتونه:

صفت - ستايل

ستاينوم - صفت يا د نوم ستاينونکي

يادونه - موصوف هغې کلمې ته وايي چې صفت د هغه له پاره راغلی وي لکه: توري خپلې، چې توري صفت او خپلې، بې موصوف دی، په اشاري صفت کې دغه نږدې اشاره - هغه لري اشاره او هغه ډېره لري اشاره ده.

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او دهغه په هکله دې په جلا جلا توگه وڅرگندونې وکړي.
 ۲. متن دې په زده کورنکو باندې د املا په توگه وليکي.
 ۳. له زده کورنکو څخه دې وغواړي چې د خپل ځان د غږ نومونه د صفت او موصوف په شکل را وړي، او په زده کورنکو دې په کتابچو کې وليکي.
- لکه: تورې خپلې – سپين غاښونه – ښکلې لاسونه – جگه ونه او لوی زړه.....

د زده کورنکو فعاليتونه:

۱. زده کورنکي دې متن په دوه کسيزه توگه ولولي او يو بل ته دې څرگندونې وکړي.
 ۲. د خپل ټولگي او چاپيريال د ځينو شیانو نومونه دې د صفت او موصوف په توگه را وړي او بيا دې په کتابچو کې وليکي.
- لکه: سپين ديوال، لوی صنف، ښکلې گلان، پوره زده کورنکي، تور قلم، لاش ښوونکي، داهلاک، او هغه ونه.....
۳. په دې لاندې متلونو کې دې صفت او موصوف په نښه او بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

- الف. تر نادان دوست څخه هوښيار دښمن ښه دی.
- ب. له بې پته ژوند څخه مرگ غوره دی.
- ج. کور بار تر منزله نه رسېږي.

ارزونه:

۱. آیا زده کورنکي د صفت او موصوف په معنا او مفهوم وپوهېدل؟
۲. د صفت ډولونه بې هم وپېژندل؟
۳. په خبرو او ليکنو کې له دې وروسته صفتونه کارولی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کورنکي دې د متن مطلب په خپلو کتابچو کې وليکي او په یاد دې زده کړي.

دوه ويستم لوست

قيمتي ډبرې

- مورخې:**
۱. د قيمتي ډبرو په خصوصياتو او ارزښتونو باندې پوهېدل.
 ۲. زده کونکي د خپل هېواد قيمتي ډبرې وپېژني.
 ۳. متن سم ولولي او سم يې وليکي.

هڅونکې پوښتنې:

۱. تاسو داسې رنگه ډبرې ليدلې چې له عادي ډبرو څخه توپير ولري؟
۲. تاسو پوهېږئ چې گټورې، رنگه او ښکلې ډبرې په کوم نامه يادېږي؟
۳. زموږ په هېواد کې رنگه او ښکلې ډبرې شته، هغه څه ارزښت لري؟

زموږ چاپېريال له طبيعي موادو څخه ډک دی. ځينې ډبرې يې له هغو موادو څخه دي چې په غرونو او درو کې په بېلابېلو ډولونو سره پيدا کېږي. د دغو ډبرو طبيعي رنگونه ډېر ښکلي او په زړه پورې دي چې د منرالونو په نامه يادېږي. منرالونه هغه ډبرې دي، چې په طبيعي توگه ښکلي او مختلف شکلونه لري. ځينې ځلا لرونکي، ځينې يې نيمه ځلا لرونکي او ځينې نورې يې بې ځلا دي. ځلا لرونکي منرالونه په طبيعي توگه ښکلي، ارزښتمن او په زړه پورې رنگونه او شکلونه لري. چې له دغو ډبرو څخه د غميو په توگه په گانو او زېورونو کې کار اخيستل کېږي لکه: ياقوت، زمرد، لاجورد، عقيق، الماس او نور. ياقوت ځلا لرونکي ډبره ده چې ډېر صفا سور رنگ لري. زمرد په ښکلې شنه رنگ پيدا کېږي.

عقيق هم تور، سپين، ژېړ او نور رنگونه لري. الماس تر ټولو ډبرو د لوړې بېبې او ځلا لرونکي دی. چې سپين روښان رنگ لري او ډېر لوړ پيدا کېږي. په دې ترتيب تر ۳۵ ډوله زياتې مختلفې قيمتي ډبرې زموږ د گران هېواد په طبيعت کې موجودې دي. چې د بدخشان، پروان، کندहार، نورستان، کابل، ميدان، او د نورو مرکزي سيمو له غرونو څخه لاس ته راځي.

نوي لغتونډه:

ډبره- تېره ګانې- زيورات

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د قيمتي ډبرو په هکله دې زده کوونکو ته معلومات ورکړي.
۲. د قيمتي ډبرو په رنگونو دې خبرې وکړي.
۳. زموږ په هېواد کې دې د هغو سيمو نومونه په زده کوونکو باندې تکرار کړي چې قيمتي ډبرې لري.
۴. متن دې د املا په توګه په زده کوونکو باندې په کتابچو کې وليکي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
 ۲. زده کوونکي دې د لاندې کلمو په مرسته نيمګړې جملې بشپړوي او بيا دې په کتابچو کې وليکي.
- الف. هغه قيمتي ډبره چې ډبره ګمه او ډبره کلکه ده،نومېږي.
- ب. هغه ډبرې چې په طبيعي توګه ښکلي او مختلف شکلونه لري،نومېږي.
- ج. يا قوت صفا او خلا لرونکې ډبره ده چې،رنگ لري.
- د. په طبيعت کې، قيمتي ډبرې يا منرالونه موجود دي.
- (۳۵ ډوله - سور - الماس - منرالونه)
۳. زده کوونکي دې په لوستل شوي متن کې شوو صفتونه پيدا کړي او په کتابچو کې دې وليکي.

ارزونه:

۱. زده کوونکي وپوهېدل چې زموږ ګران هېواد هم ښکلي او با ارزښته قيمتي ډبرې لري.
۲. زده کوونکو قيمتي ډبرې او د هغو ډولونه وپېژندل؟
۳. د لوستل شوي متن کلمې لوستلې او ليکلې شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې متن په خپلو کتابچو کې وليکي او د هغه مطلب دې په ياد زده کړي.

درویشتم لوست

کمپیوټر

هڅوونکي پوښتنې:

۱. تاسو د کمپیوټر نوم اورېدلی او دهغه په هکله څه ویلی شئ؟
۲. تاسو څه فکر کوئ چې کمپیوټر به کوم کارونه سرته رسولی شي؟

کمپیوټر هغه نوی ماشین دی چې د انسانانو بې شمېره ټولنیزې ستونزې حل کړي او لاد بشر په خدمت کې دی. دا ماشین د لومړي ځل له پاره په ۱۹۴۲م کال د امریکایي (الټا سوټ بری) په وسیله اختراع شو او له هغه وخت څخه یې تر اوسه ډېره پراختیا موندلې ده.

کمپیوټر له څلورو اساسي برخو څخه جوړ شوی دی. لومړۍ برخه یې سکرین یا ماینټور نومېږي. دا هغه پرده یا صفحه ده چې د کمپیوټر پروگرامونه او خپرونې په کې لیدل کېږي.

دوهمه برخه: (پی، سي، ده)، چې د کمپیوټر اساسي او مهمه برخه ګڼل کېږي او همدې برخې ته د کمپیوټر حافظه وايي.

درېمه برخه: یې د کیبورډ برخه ده، چې د کمندونو توري او نورې لارښوونکې کلۍ په دې برخې پورې اړه لري.

څلورمه برخه: د (موس) mouse یا مورک په نامه یادېږي، چې کمندونه د هغه په وسیله کارول کېږي.

کمپیوټر ټول معلومات په خپله حافظه کې ساتي که څوک هر وخت وغواړي له هغه څخه کار اخیستلی شي او هم کولی شي چې هغو معلوماتو ته بدلون ورکړي.

نوي لغتونه:

بدلون- تغيير

ملاړن- ډير نوی او پر مختللی

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکی دې د کمپیوتر متن ولولې او د هغه په هکله دې زده کوونکو ته څرگندونې وکړي.
۲. د کمپیوتر متن دې په زده کوونکو باندې د املا په توګه ولیکي.
۳. د کمپیوتر د دغو برخو په هکله دې څرګندونې وکړي.
الف. د کیبورډ برخه یعنې.....
ج. مانیتور هغه پرده ده چې.....
د. د موس برخه هغه ده چې.....

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او په هغه دې خبرې وکړي.
زده کوونکي دې له یو بل څخه دا برخې وپوښتي:
۲. الف. موس د کمپیوتر کومه برخه ده؟
ب. مانیتور څه ته وايي؟
ج. سي، پي، یو د کمپیوتر د کومې برخې نوم دی؟
د. کیبورډ په کمپیوتر کې څه شی دی؟

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکو کمپیوتر وپېژاند؟
۲. زده کوونکي د کمپیوتر له بېلا بېلو برخو سره آشنا شول؟
۳. د کمپیوتر په کارونو او له هغو څخه په ګټه اخیستلو وپوهېدل؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د کمپیوتر د بېلابېلو برخو نومونه واخلې، هغه دې په یاد زده کړي او بیا دې په خپلو کتاېجو کې ولیکي.

ضميرونه

موخې:

۱. د ضميرونو يا نومخو وپېژندل.
۲. په جملو كې د ضميرونو سم كارول.
۳. د متن سم لوستل او سم ليكل.

هڅو ونكي پوښتنې:

۱. تاسو كله دضمير كلمه اورېدلې ده؟
۲. ولې بايد دضميرونه وپېژنو؟

ضميرونه هغه كلمې دي چې د نوم پرځاى د تكرار د لري كولو له پاره راځي. لكه:

زه، موږ، ته، تاسې، دى، دا، دوى، هغه، دغه، هغوى.

د ضميرونو مهم ټولونه دادي:

۱- شخصي ضميرونه:

هغه دي چې د يوه شخص يا وگړي له پاره راشي لكه:

موږ	ما	زه
تاسې	تا	ته
دوى	دا	دى
مثالونه:	زه راغلم ته نه وي!	دوى راغلل - ما كتاب واخيست.

۲- اشاري ضميرونه:

هغه دي چې شخص يا شي ته د اشارې له پاره راشي لكه: دغه وايي، هغه راغى، دا زما ملگرى دى. اشاري ضميرونه عموماً د نږدې له پاره (دغه) - د لري له پاره (هغه) او ټو پر لري له پاره (هاغه) د اواز په تغير راځي.

۳- ملكي يا اضافي ضميرونه:

هغه ضميرونه چې ملكيت وښيي لكه: زموږ وطن د نومياليو كور دى. ستا كړنه مې خوښه شوه. زما قلم ښه دى. د دوى كتابونه وساته! قلم مې راكړه! غږ دي نه اوريدل كېږي. بكس يې واخيست.

د متكلم له پاره: (مې)

د مخاطب له پاره: (دي)

د غائب له پاره: د (بې) ضميرونه راوړل كېږي.

نوي لغتونه: مخاطب – اوریدونکی، متکلم – ویونکی،
وگړي- خلک، حاضر نه وي (درېم سړی)
غائب – چې حاضر نه وي (درېم سړی)

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. ضمیرونه او د هغو ډولونه دې په مثالونو کې له تویپر سره پیاوړ کړي.
۳. متن دې په زده کوونکو باندې تکرار او په یاد زده کړي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې په دې لاندې جملو کې د ضمیر ډولونه راوبښي.
الف. دا زما استاد دی.
ب. دوی ټول ټولګي ته راغلل.
ج. ورور مې له بهر څخه را ورسېد.
د. موږ د جمعې په ورځ میلې ته ځو.
ه. زه سیاته د امتحان له پاره چمتو یم.
۲. زده کوونکي دې لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړي او بیا دې په کتابچو کې ولیکي.
الف. ضمیرونه تعریف او په مثالونو کې یې څرګند کړئ!
ب. شخصي ضمیر کوم ډول ضمیر ته ویل کېږي؟ په ټولګي کې یې مثالونه ورکړئ!
ج. اشاري ضمیرونه څه ته وايي؟ آیا په ټولګي یا ښوونځي کې یې مثالونه ویلي شې؟
د. ملګري یا اضافي ضمیرونه وښیئ، د کورنۍ په غړو کې یې مثالونه ورکړئ!
لکه: زما پلار د برکار کوي، زما وروڼه زده کوونکي دي، مور مې ډاکټره ده.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکو ضمیرونه وپېژندل؟
۲. زده کوونکي د ضمیرونو په ډولونو هم وپوهېدل؟
۳. زده کوونکو په جملو کې ضمیرونه پېژندلې او هغه لیکلې شې؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه مطلب دې په ساده ډول په یاد کړي.

پنځه ويشتم لوست لنډۍ

مورخې:

۱. زده کوونکي بايد لنډۍ وپېژني.
۲. د لنډۍ توپير له نورو اشعارو سره کولی شي.
۳. لنډۍ، لوستلی او لیکلی شي.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. آيا تاسو د لنډۍ په برخه کې څه اورېدلي دي؟
۲. تاسو ويلی شئ چې لنډۍ، به څه ډول اشعار وي؟
۳. تاسو پوهېږئ چې لنډۍ، يوازې په کومه ژبه کې موجودې دي؟

لنډۍ، هغه ولسي، ملي اشعار دي چې شاعران يې معلوم نه دي. د هر حساس پښتانه او پښتني د زړه غږ او د احساساتو هنداره بلل کېږي. دا ملي اشعار يوازې د پښتو ژبې او پښتون ولس د ادبي ميراث ستره پاڼه ده چې په نورو ژبو کې يې ساری نه ليدل کېږي. لنډۍ، ډېر ډولونه لري. لکه: د هېواد پالنې لنډۍ، ټولنيزې لنډۍ، جنګي لنډۍ، عشقي لنډۍ، او نورې.

له نورو اشعارو څخه د لنډۍ يو توپير دادی چې ويونکي يې معلوم نه دي. تر ويلو وروسته د خلکو مال ګرځي او ولسونه يې نسل په نسل يو بل ته لېږدوي.

دا اشعار څومره چې ساده او سپېڅلي دي، هغومره د نورو ژبو له اغېزو څخه هم پاک ساتل شوي. لنډۍ، ځانته سيلابي سيستم لري، چې لومړۍ برخه يې لنډه (۹) څپې او دوهمه برخه يې اوږده (۱۳) څپې (سېلابه) ده.

د دغو اشعارو بله ځانګړتيا دا ده چې زياتره د بنسټو له خوا نارېنه ووتلې شوي، نو ځکه اغېزمني او د نازکو احساساتو لرونکي دي. او هم د ژوند په بېلا بېلو حالاتو لکه د غم او ښادۍ، د تورې او ميرانې په وخت کې ويل شوي همدا دليل دی چې عشقي، حماسي، اخلاقي، ټولنيزې او نورې ډول ډول لنډۍ موجودې دي. چې هرده برخه يې ځانته خوند او اغېزه لري.

لکه په لاندې لنډۍ يو کې:

په وطن نيمه ډوډۍ، ښه ده
نه په پردي وطن کې غوښتي پلورنه
که تور اورېل مې مېړاتيږي
په وطن جنګ دی جانان نه منع کومه

حماسي لنډۍ: هغه لنډۍ دي چې د تورې، ميرانې، جنګ او جګړ په هکله ويل شوي وي.

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او دهغه په باب دې پوره څرگندونې وکړي.
۲. دلته يو په جوړښت او هېجاوړ باندې دې خبرې وکړي.
۳. متن دې په زده کوونکو باندې د املا په توگه وليکي.
۴. په دې لاندې لنډيز کې دې د هغو ډولونه وښيي.

خدا يرو لاليه بې ننګۍ ته دې ساتينه
چې د وطن په مينه سل ځله څار شمه
واوري دې نه اوري چې لارې بندوينه
گرانه وطنه! جنګۍ به دې ساتينه
د تن په بيه يې ساتم ترڅو چې بيه

که په ميوڼد کې شهيد نه شوي
خاوندو سل ځله ژوند را کړي
که به باران اوري و دې اوري
که د زلمو نه پوره نه شوه
وطن مې تن، تن مې وطن دی

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. زده کوونکي دې د لنډيز مهمې ځانگړتياوې وليکي.
۳. زده کوونکي دې لنډيز ولولي او له ياده دې ووايي او بيا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

ارزونه:

۱. زده کوونکي د لنډيز په معنا او مفهوم پوهېدل؟
۲. لنډيز له نورو اشعارو څخه توپير ولې شي؟
۳. لنډيز ويلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د لنډيز په هکله پوځو کرښې وليکي.
او ليکل شوي لنډيز دې له ياده ووايي.

د آیوډين روغتيايي ارزښت

مورخې:

۱. زده کونکي په دې وپوهېږي چې آیوډين څه ته وايي؟
۲. د آیوډين منبع دې وپېژني او د انسان په جسمي وده کې دې د هغه په ارزښت وپوهېږي؟
۳. متن سم ولولي او ويي ليکي.

هڅونکي پوښتنې:

۱. تاسو د آیوډين کلمه اورېدلې په دې برخه کې معلومات لری؟
۲. ستاسو په فکر آیوډين زموږ په سلامتي کې کوم ارزښت لري؟
۳. تاسې پوهېږئ چې د آیوډين د کمښت څخه په وجود کې څينې ناروغۍ منځ ته راځي؟

کاني ((معدني)) مواد

منرالونه د انسان د بدن له پاره ډېر ګټور او اړين دي، چې آیوډين هم يو له دغو څخه دی. ډېر خلک يې د غذايي موادو او اوبو له لارې تر لاسه کوي. په هغو سيمو کې چې له سمندر څخه لرې وي او د ماهي غوښې هلته (د آیوډين يوه ښه منبع ده) په آساني سره نه پيدا کېږي. خلک يې د آیوډين په کمښت اخته وي.

څرنگه چې آیوډين د انسان په جسمي وده او د دماغ د حجرو په جوړولو کې ډېره اغېزه لري، نو که د ماشوم په بدن کې آیوډين لږ وي، ماشوم له د ماضي کمزورتيا سره مخامخ کېږي. د ذکاوت اندازه يې د نورو عادي کوچنيانو پر تله په ټيټه درجه کې راځي او د وجود وده يې په ټولو برخو کې ډېره سستې او ضعیفه وي. په لويانو کې د آیوډين د لږوالي له کبله د غاړې مخکنۍ برخه (غده) چې تايرايډ نومېږي لويېږي. اوبه جاور بدليږي.

د هغو خلکو په بدن کې چې آیوډين کم وي بايد په خوړو کې آیوډين لرونکي مالګه استعمال کړي.

د کبانو غوښې او نور هغه خواړه دي وڅوري چې د آیوډين لرونکي وي همدا راز د آیوډين لرونکو د رملو خوړل هم په بدن کې د آیوډين کمښت له منځه وړي.

نوي لغتونه: کښت- کموالی وده- لويېدل، نمو پرته- مقایسه اغېزه- تاثیر درمل- دوا

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن د کتاب له مخې ولولي او دهغه په هکله دې معلومات وړاندې کړي.
۲. ښوونکي دې د لاندې برخو په هکله څرگندونه وکړي.
- الف. آیوډين څه ته وايي او په څه شي کې پيدا کېږي؟
- ب. د آیوډين کښت په وجود کې څه ډول رنځونه پيدا کوي؟
- ج. د آیوډين له کښت څخه پيدا شوې ناروغي، په څه شي جوړېږي؟
۳. ښوونکي دې متن د املا په توگه په زده کوونکو باندې وليکي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او په هغه دې وغږېږي.
۲. زده کوونکي دې د لاندې جملې د متن په لوستلو سره بشپړې کړي.

الف. د کبانو غوښه د يوه ښه منبع ده.

- ب. د ماشوم په بدن کې د آیوډين کښت، دی د سره مخامخ کوي!
- ج. آیوډين لرونکې مالګې او په بدن کې د آیوډين کښت له منځه وړي.
- د. په لويانو کې د آیوډين په کموالی د غده لويېږي او په جغور بد لېږي.
- ه. هغه سيمې چې له سمندرونو څخه لرې وي د آیوډين په سره اخته کېږي.

دماغي کمزورتيا - تياريد - آیوډين - کښت - درملونه

ارزونه:

۱. زده کوونکي په دې وپوهېدل چې آیوډين څه شی او څه ارزښت لري؟
۲. آیوډين لرونکې خواړه يې وپېژندل؟
۳. په دې هم پوه شول چې د آیوډين کښت ډېرې ناروغي- منځ ته راوړي؟
۴. متن لوستلی او په خپلو کتابچو کې يې ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د آیوډين لوست خپلو وروځيوندو او وروڼو ته ولولي.
زده کوونکي دې د لوست مطلب په لنډه ډول په خپلو کتابچو کې وليکي.

اوه ويشتم لوست

شمېر نوم (عدد)

مورخې:

۱. زده کوونکي دې عددونه وپېژني!
۲. په عبارتونو او جملو کې د شمېر نومونو پېژندل.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅو ونکې پوښتي:

۱. تاسو کله د عدد کلمه اورېدلې ده عدد (شمېر نوم) څه ته وايي؟
۲. په جملو کې راغلي عددونه پېژندلې شې؟
۳. تاسو په عددونو سره کوم شې شمېرلې شې؟

عدد: هغه خپلواکه معنا واله کلمه ده چې د (نومونو) شيانو، او

اشخاصو شمېر راښيي.

همدارنگه دهغوی درجه او رتبه هم څرگندولی شي. کوم شې چې د عدد په وسیله شمېرل کېږي معدود بلل کېږي.

د مثال په ډول: دوه سترگې، درې کتابونه، شل زده کوونکي، څلور هېوادونه.

په دغو مثالونو کې (دوه، درې، شل، څلور) عددونه بلل کېږي.
(سترگې، کتابونه، زده کوونکي او هېوادونه) معدود بلل کېږي.

د عدد ډولونه:

- ۱- **اصلي عددونه:** چې یوازې شمېر او کمیت وښيي لکه: دوه، درې، شل او نور.
- ۲- **وصفي یا رتي عددونه:** چې د معدود درجه او رتبه څرگنده کړي.
لکه: لسم لمېر، درېیم کس، شلم پوړ، درېمه درجه او نور.....
- ۳- **کسري عددونه:** هغه دي چې د معدود کسر او ماتوالی وښيي لکه: یوینیم، دوه نیم، څلورمه برخه، پنځمه برخه او شلمه برخه.
یو په سلو کې شل په سلو کې لس په سلو کې او نور.....

نوي لغتونډه:	ګڼه	کميټ -	خوږه والي
شمېر -	شمېر ل شوی شی	وصفي -	ستایل شوی
معدود -			

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دي متن ولولي او دهغه پوره څرګندونه دي وکړي.
۲. اعداد او معدود دي د تړلګي په شیانو کې وښيي لکه: دوه قلمونه، لس هلاکان.
۳. متن دي د املا په توګه په زده کوونکو ولیکي.
۴. د انسان د بدن په غړو کې دي د عدد او معدود مثالونه وایي لکه: دوه سترګې، یو سر، دوه پښې، پنځه ګوتې، دوه لاسونه، سل وینښته...

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دي متن ولولي او د عدد او معدود له پاره دي ډول ډول مثالونه وښيي.
 ۲. زده کوونکي دي په لاندې جملو کې عدد او معدود وښيي.
- الف. خوشحال خان یو نامتو شاعر دی چې ۲۵۰ توره کتابونه یې لیکلي دي.
- ب. دځمکې درې برخې اوبه او یوه برخه یې وچه ده.
- ج. هوښیاره مرغۍ په دوو لومو کې ښېلي.
- د. زموږ د ځمکو له پیداوارو څخه څلورمه برخه بزګرانو واخیسته.
- ه. د دولسم تړلګي درسونه په زړه پورې دي.

ارزونه:

۱. زده کوونکو عدد او معدود وپېژندل؟
۲. په متن او جملو کې عدد او معدود پېژندلی شي؟
۳. د درس متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دي پنځه داسې جملې ولیکي چې عدد او معدود په کې راشي او بیا دي په خپلو کناچو کې ولیکي! لکه: زه هر سهار دوه پیالې چای څښم.

اته ويشتم لوست

مېرمن زينبه

مورخې:

۱. د پښتنو د مشهورې شاعرې مېرمن زينبې پېژند گلوي.
۲. په متن کې د کلمو ، جملو ليکل او لوستل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. تاسو له پښتنو مېرمنو څخه کومه يوه پېژنئ؟
۲. تاسو د مېرمن زينبې نوم اورېدلی دی؟
۳. د مېرمن زينبې د پوهې او دهغې د شعرونو په هکله څه فکر کولی شئ؟

زموږ هېواد افغانستان ډېرې نومېوالې مېرمنې لري ، چې دهغو په پوهې ، مېړانې او کارنامو تل وياړو . له دغو نامتو مېرمنو څخه يوه هم د ستر ملي مشر ميرويس نېکه لور مېرمن زينبه ده . چې د ۱۱۴۲ هـ . ق کلونو په شاوخوا کې يې ژوند کاوه .

مېرمن زينبې د خپل وخت ديني ، ادبي کتابونه او همدا رنگه د شاعرانو ديوانونه ولوستل . مېرمن زينبه يوه فاضله مېرمن او له پياوړو ښځينه شاعرانو څخه شمېرل کېدله چې ډېر گټور اشعار ور څخه پاتې دي . دې دخپل ژوند په موده کې ډېرو نجونو او ښځو ته ديني زده کړه ورکړې او ليک لوست يې ور زده کړی و .

دا هوښياره مېرمن د ژوند په چارو ډېره ښه پوهېده تردې چې ورور يې شاه حسين هوتک د سلطنت په چارو کې له دې څخه مشورې اخيستلې .

د دې د شعر يوه نمونه چې دخپل ورور شاه محمود هوتکي په وير کې يې ويلې او په پټه خزانه کې ذکر شوې دا ده :

بخ ششو چې ورور تېر له دنيا سسونا

کندهار واړه په ژړا سسونا

زړه مې په وير کې مېتلا سسونا

چې شاه محمود له ما جدا سسونا

دا روڼ جهان راته تور تم دی نسا

زړه د بېلتون په تېغ کوم دی نسا

هوتک غمجن په دې ماتم دی نسا

د پاچا هې تاج مو برهم دی نسا

نوي لغتونډه:			
پيلتون -	جدايي	غښتلی	پياوړی -
کارنامې -	ملي برياوي	زخمي	کړم -
تورتم -	توره تياره	غم، ماتم	ویر -

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن او شعر د کتاب له مخې ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. متن دې په زده کوونکو باندې د املا په توګه وليکي.
۳. د مېرمن زینبې په شخصیت او ادبي کارونو باندې دې وغږېږي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن په دوه کسيزه توګه ولولي او دهغه په مطلب دې مشوره وکړي.
۲. زده کوونکي دې متن او شعر تکرار او په یاد دې زده کړي.
۳. زده کوونکي دې دا جملې بشپړې او بیا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

- الف. مېرمن زینبې د خپل ژوند په موده کې څه پېرېښخو او نېغونو ته
- ب. مېرمن زینبې خپل وروښاه حسین هوتک ته
- ج. مېرمن زینبې یوه وېرینه د
- د. مېرمن زینبې د ستر ملي مشر

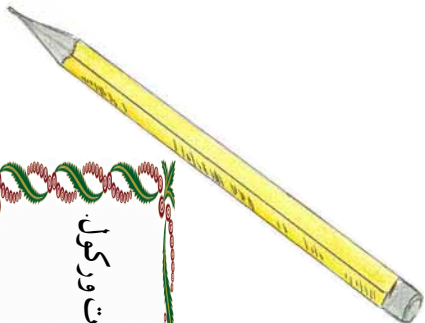
ارزونه:

۱. زده کوونکو مېرمن زینبې وپېژندله؟
۲. وپوهېدل چې مېرمن زینبې یوه پوهه او هوښیاره ښځه وه؟
۳. د مېرمن زینبې شعر لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د مېرمن زینبې د پېژندګلوۍ په برخه کې په لنډ ډول د درس مطلب وړايي او بیا دې په خپلو کتابچو کې وليکي.

نهه ويشتم لوست د پنسل اختراع

- مورخې:**
۱. د لومړي ځل له پاره د پنسل د جوړېدو په هکله معلومات ورکول.
 ۲. د متن لوستل او ليکل دي.

هڅوونکي پوښتنې:

۱. آیا تاسو پوهېږئ چې د پنسل قلم به څه ډول جوړ شوی وي؟
۲. تاسو فکر کولئ شئ چې د پنسل قلم به لومړی څه ډول و؟

دا څرگنده ده چې د پنسل قلم ټول زده کوونکي پېژني، خو په دې هکله به معلومات لاس ته راوړو چې د پنسل قلم د لومړي ځل له پاره څنگه جوړ شوی دی؟

په پخوا زمانو کې د سکرو په شان یوشی په انگلستان کې کشف شو، چې گرافیت نومېده او خلکو د رسم په کښلو کې ترې کار اخیسته، خو ستونزه دا وه، چې دې گرافیت یا سکرو به لاسونه تورول. نو وپتیل شوه، چې دا ستونزه حل او کار اسان کړي. همدا و چې گرافیت یې د دوو لږگیو په منځ کې د تار په واسطه وتاړه، دا کار هم ستونزمن و ځکه چې دا لږگي باید څو ځلي خلاص او تړل شوي وای.

د کلونو په تېرېدو سره خلکو ته نوې نوې مفکورې پیدا شوې. په پایله کې یې دا پریکړه وکړه:

لږگي چې په طبیعت کې ډېر او ارزانه پیدا کېږي. گرافیت دې په دې توګه د لږگیو په منځ کې کښودل شي، چې په آسانی، سره د پنسل سر تېره او د لیکلو کار ترې واخیستل شي.

په همدې ډول د پنسل قلم چې تاسې کار ترې اخلئ ورو ورو په اوسنۍ بڼه او شکل منځ ته راغی.

نوي لغتونه: د سکر و په شان مواد خوځې - خواره شکل

ګرافیت - د سکر و په شان مواد خوځې - خواره شکل

سټوټره - د سکر و په شان مواد خوځې - خواره شکل

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن د کتاب له مخې ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. متن دې د املا په توګه په زده کوونکو باندې وليکي.
۳. د پېنسل دجوړېدو او منځ ته راتلو په پړاوونو دې وغږېږي.
۴. لاندې کلمې دې په تخته وليکي او زده کوونکي دې هغو ته جملې جوړې او په کتابچو کې دې وليکي! (سټوټرمن - ګرافیت - تېره)

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. زده کوونکي دې په چوکاټ کې اړوندې کلمې په نښه او ديوې کرښې په مرسته دې وښيي.

نومونه	تېره ، سټوټرمن
صفتونه	ناسي ، دغه
عدد او معدود	ګرافیت ، انگلستان
ضميرونه	لومړی ، دوه لړګي

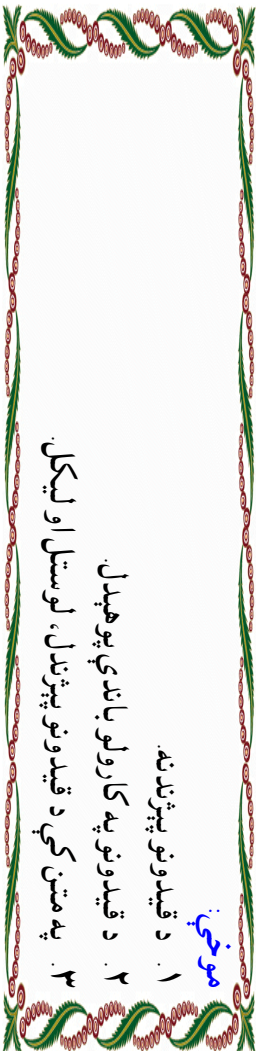
ارزونه:

۱. زده کوونکي په دې وپوهېدل ، چې پېنسل لومړی څه په څه ډول منځ ته راغی؟
۲. پوه شول ، چې پېنسل له څه شې څخه جوړېږي؟
۳. متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د پېنسل دجوړېدو او منځ ته راتلو مطلب په خپلو کتابچو کې وليکي.

دیرشم لوست قیدونه

هڅونکي پوښتني:

۱. آیا تاسو د قید د کلمې په هکله څه اورېدلي دي؟
۲. تاسو د قید کلمې پېژنئ او په هغو باندې پوهېږئ، چې د قید کلمې له څه شي سره راځي؟

قید: هغه کلمه ده، چې د فعل د پېښېدو ځای، وخت او یا دهغه څرنګوالی وښيي. لکه: زه اوس راغلم، ته په جرئت ووايه! هلاکان په منډه راغلل. ښوونکي درس ژر ژر ولوست.

د قید ډولونه:

۱. د زمان قید: هغه کلمه ده، چې د یو فعل د پېښېدلو وخت او زمان وښيي. لکه: ما مې مور یرون ولیده، سپوږمۍ اوس راغله، زه پروسې کال بریالی شوم.
۲. د مکان قید: هغه کلمې، چې د یو فعل د پېښېدلو ځای وښيي. لکه: احمد دلته دی، زه په ټولګي کې يم، احمد پاس وخت، نجلی، دلته وه، چوڅکه پورته والو تله!
۳. د حالت قیدونه: هغه کلمې دي، چې د یو فعل د پېښېدلو حالت وښيي. لکه: احمد په خندا راغی. سپوږمۍ له ژړا شنه شوه. تاکتاب ښه ولوست. زه په منډه راغلم. باران ورو ورو ورېږي.

نوي لغتونه:

پېښېدل - واقع کېدل

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د قید ټولونه دې په مثالونو کې څرگند کړي.
 ۲. قیدونه دې په لاندې جملو کې په نښه او په زده کوونکو دې ولیکي.
- الف. زموږ نیکونو خپله خاوه د خپلو ستو په زور ساتلې ده.
- ب. هر سړی له خپلې کورنۍ سره په خوشحالی ژوند کوي.
- ج. په ښې هوا کې ماشومان ژر ژر وده کوي.
- د. ښوونځي ته په منډه ولاړ شده! چې ټبر ناوخته دی.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او د قیدونو په برخه کې دې معلومات وړاندې کړي.
 ۲. زده کوونکي دې د متن په زده کولو سره دا جملې بشپړې او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.
- الف. قید هغه کلمه ده، چې چې
- ب. د زمان قید هغه دی، چې چې
- د. د حالت قید هغه قیدونه دي، چې چې

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د قید په معنا او مفهوم وپوهېدل؟
۲. زده کوونکي قیدونه په کلمو او جملو کې پېژندل شي؟
۳. زده کوونکي قیدونه په ویلو او لیکلو کې کارولی شي؟

کورنۍ دنده:

- زده کوونکي دې د څو ټولو قیدونو له پاره پښه پښه مثالونه په خپلو کتابچو کې ولیکي.
- اود قید ټولنه دې په کې وښيي.

يو د پر شلم لوست

زلزله

مورخې:

۱. د زلزلي د پېښېدو په هکله پوهېدل.
۲. د زلزلي د سختوالي د اندازه کولو د آلې سره بلدتيا او دهغې پېژندنه.
۳. د متن سم لوستل او سم لیکل.

هڅوونکي پوښتنې:

۱. تاسو څا مخا کوم وخت د زلزلي په ټکانونو پوهېدلي ياست او د زلزلي له کلمې سره آشنا ياستی؟
۲. تاسو پوهېږئ، چې ولې زلزله پېښېږي؟
۳. د زلزلي د پېښېدو په وخت کې ولې ډاږېږو؟

کله کله به تاسې هم د ځمکې په ښوړېدو پوه شوی یاست. یا به مو د ځمکې د ټکانونو په نتیجه کې ډېرې خرابۍ لیدلې وي. د ځمکې د غوښوړېدو او ټکانونو ته زلزله وايي.

زلزله د خداى (جل جلاله) لوى آفت دى او د ځمکې په سر له ډېرو ناوړو پېښو څخه گڼل کېږي، چې د زرگونو انسانانو او نورو ژوندیو موجوداتو د مرگ سبب گرځي. بناوړنه، کلي، باغونه او هر څه ويجاړوي. راځئ په دې ځان پوه کړو چې زلزله څنگه منځ ته راځي؟ ځمکې پېژندونکي پوهان او څېړونکي تر ډېرو علمي څېړنو وروسته دې نتیجه ته رسېدلې دي، د خداى (جل جلاله) په امر زلزله د ځمکې د لاندېنۍ برخې د ډېرو د حرکت او ښوړېدو څخه منځ ته راځي. کله هم دا ډېرې له یوې بلې سره ټکرې خوري. یا هم له یوه فشار سره پورته خواو ته زور کوي. هغه ځای چې دا

پېښې په کې منځ ته راځي د زلزلي مرکز بلل کېږي. د زلزلي د ټکانونو زور او شدت په مرکز کې تر نورو ټولو ځایونو زیات وي.

ځمکه پېژندونکي او د جغرافیه پوهان د زلزلي زور او سختوالی د زلزله سنج په واسطه چې (ریکتر) نومېږي، اندازه کوي.

نوي لغتونډه: مصيبت - آفت - مصيبت - وېجاړ - وړان - پېښه - واقعہ
 رېکټر - هغه آله چې د زلزلې د زور او شدت اندازه پرې معلومېږي.

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. د زلزلې په عواملو دې معلومات ورکړي.
۳. متن دې د املاء په توګه په زده کوونکو وليکي.
۴. د زلزلو د مرکزونو په برخه کې دې معلومات وړاندې کړي او د ځينو مشهورو زلزلو لرونکو ځايونو څخه دې ياد ونه وکړي لکه: جاپان ، اندونيزيا ، امريکا ، چين او هندوستان.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې وغږېږي.
۲. لاندې پوښتنو ته دې ځوابونه ووايي او بيا دې په کتابچو کې وليکي.
 الف. زلزله څه شي ته وايي؟
 ب. هغه ځای چې زلزله په کې پېښېږي او د زلزلې زور او سختوالی تر نورو ځايونو په هغه کې زيات وي څه نومېږي؟

ج. پوهان د زلزلې زور او شدت په څه شي اندازه کوي؟

زده کوونکي دې د لاندې لغتونو معنا د چوکاټ له کلمو څخه پيدا او د هغو په مخ کې دې په خپلو کتابچو کې وليکي لکه:

الف. پېښه	ج. موجوده	څپې ، مصيبت ، زلزله سنج ، واقعہ
ب. څېړونکي	د. رېکټر	هغه پوهان چې علمي څېړنې کوي.
ه. آفت		

ارزونه:

۱. آيا زده کوونکي د زلزلې په مطلب وپوهېدل؟
۲. زده کوونکي د زلزلو د پېښېدو په عواملو پوره شول؟
۳. زده کوونکي متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د زلزلې د پېښو او وړانيو په هکله څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي.

دوه د پر شلم لوست

رحمان بابا

مؤخې:

۱. در رحمان بابا د شخصیت پېژندنه.
۲. در رحمان بابا له شعر او شاعری سره بلدتیا.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. آیا تاسو د رحمان بابا نوم اورېدلی او هغه پېژنئ؟
۲. له رحمان بابا څخه به اشعار یا کوم کتاب را پاتې وي؟
۳. څه فکر کوئ، چې د رحمان بابا اشعار به کوم ښه والی ولري؟

عبدالرحمان بابا د پښتو ژبې نوميالی ادیب او صوفي شاعر و، چې د پلار نوم يې عبدالستار او په ۱۰۴۲ هـ ق کال د پېښور په بهادر کلي کې زېږېدلی دی.

د رحمان بابا د لوړ شخصیت او پېژندنې له پاره دومره بس دی، چې ټول خلک ورته بابا وايي. نوموړی د اشعارو یو خوږ دیوان لري، چې لوړ ارزښتمن مضامین يې په ساده او ښکلو الفاظو کې بیان کړي دي. د ده اشعارو ته يې هغه خوند ورکړی، چې دنورو پښتو شاعرانو په اشعارو کې پرې لېدل کېږي.

د نامتو شاعر او ادیب د ځینو سندونو له مخې په ۱۱۲۸ هـ ق کال وفات شوی او د پېښور د هزار خانې په هدیره کې ښخ دی. دده له کلام څخه یوه بېلگه:

اغزي مه که چې پښو کې به دي خار شي	اغزي مه چې پښو کې به دي خار شي
چې همدا غشی به ستا په لور گوزار شي	چې همدا غشی به ستا په لور گوزار شي
چېرې ستا به د کوهي په غاړه لار شي	چېرې ستا به د کوهي په غاړه لار شي
ناگهانه به دا صبحه شب تار شي	ناگهانه به دا صبحه شب تار شي
هر یو نخل چې مېوه لري سنگسار شي	هر یو نخل چې مېوه لري سنگسار شي

((رحمان بابا))

نوي لغتونه:

خاورته سپارل شوی	ښخ-
یعني کیندل مه کوه	مه کینه-
نمونه	بېلگه-
مشهور او نوم خاوند	نوميالی-
شاعر او لیکوال	ادیب-
څاه	کوڅی-

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي د دې متن او شعر ولولي او هغه دي پوره معنا کړي.
 ۲. متن دي په زده کوونکو د املا په توګه وليکي.
 ۳. په شعر کې دې هم وزنه کلمې زده کوونکو ته ونښي.
لکه: (خار، لار، تار او نور.)
- ښوونکي دي د رحمان بابا په لاندې ښوونو باندې پوره رڼا واچوي او زده کوونکي دي په خپلو کتابچو کې وليکي.
- (عبدالرحمان بابا - رحمان بابا - عبدالرحمان مومند، صوفي عبدالرحمان او د پښتور بلبل.)

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دي متن ولولي او شعر دي معنا کړي.
 ۲. شعر دي په ساده شرواړوي.
 ۳. د نيمګړي جملې دي د متن په لوستلو بشپړي او بيا دي په کتابچو کې وليکي.
- الف. د رحمان بابا لور شخصيت له دې څخه معلومېږي چې ټول خلک
- ب. رحمان بابا د پښتو ژبې يو
- ج. ساده او ښکلو الفاظو د رحمان بابا اشعارو ته هغه خوند ورکړی چې د
- د. له رحمان بابا څخه د اشعارو يو
- ه. نن چې صبحه ده روښانه لار
- د. زده کوونکي دي متن له شعر سره پوره تکرار او بيا دي په یاد زده کړي.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د رحمان بابا شعر معنا کولی شي؟
۲. زده کوونکي دا ښوونه په تشر اړولی شي؟
۳. آیا زده کوونکي د رحمان بابا دا شعر له ياده ویلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دي د رحمان بابا د پېژندنې له پاره متن ولولي او هغه مطلب دي په یاد زده کړي.

فعل او دهغه ډولونه

مورخې:

۱. د فعل په معنا او مفهوم باندې پوهېدل او په جملو کې د هغو پېژندل.
۲. د فعلونو په ډولونو باندې پوهېدل.
۳. په ليکنو کې د فعلونو سم کارول او سمه لوستنه.

هڅونکي پوښتني:

۱. آیا تا سو کوم وخت د فعل کلمه اورېدلې ده؟
۲. تا سو په خپلو خبرو اترو کې له فعلونو څخه کار اخلې؟
۳. څه فکر کوئ، چې فعلونه په وينا کې څه ارزښت لري؟

فعل: هغه کلمه ده چې له دري گړنو زمانو څخه په يوه زمانه کې د يوه کار کول او

پېښېدل را وښيي.

فعل د وينا ډېره ارزښتمنه برخه ده بې له هغه څخه د جملې معنا نه بشپړېږي.

فعل کله هم په يوازې توگه په خپله د يوې جملې مفهوم افاده کوي.

لکه: ځم، گوري، اخلو، اغونډو او نور.

فعلونه د زمانې له مخې په درې ډوله دي:

د حال زمانې فعل:

هغه کلمه ده، چې د يوه کار کول په حال يا جاري زمانه کې څرگند کړي.

لکه: زه کتاب لولم، دی ډوډۍ خوري، هغه تاگوري، احمد درس وايي، موږ

خاندو، هغه راغی.

د تېري زمانې فعلونه:

هغه فعلونه دي چې د يوه کار کول په تېره زمانه کې وښيي.

لکه: تا هلاک وواهه، ما ډوډۍ خوړلې ده، هغه درس لوستلی و، احمد پروت تللی و،

هلاک نو غوزان وخورل، ما درس لوسته چې دی راغی، موږ ډوډۍ پخه کړې وه.

د راتلونکې زمانې فعلونه:

هغه فعلونه دي، چې کار کول په راتلونکې زمانې کې راښکاره کړي.

لکه: زه به کامياب شم. ته به کورته لاړ شي. احمد به خط وليکي. سړکال به سوکالي

وي. که باران ودرېده ته به راشي!

نوي لغتونه:

ماضي- تېرمهال ، تېره زمانه	تهداب
سوکالې- آسوده کي	بنسټ – راتلونکي، آينده
	مستقبل-

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د فعلونو ډولونه دې په مثالونو کې څرگند کړي.
 ۲. د دغې هرې برخې دې بېله بېله څرگندونه وکړي.
- الف. د حال فعلونه:
- ب. د ماضي يا تېرمهال فعلونه:
- ج. د مستقبل يا راتلونکي زمانې فعلونه:

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او د درس په مطلب دې وغږېږي.
 ۲. په لاندې جملو کې دې فعلونه او دهغو ډولونه وښيي.
- الف. د افغانستان پخوانی نوم آريانا و.
- ب. افغانان روڼ تاريخ لري.
- ج. موږ به په زيار خپله خاوره ودانه کړو.
- د. ټول افغانان د احمد شاه بابا په کارنامو وياړي.
- ه. بې علمه ژوندون گران دی.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د فعلونو په معنا او مفهوم وپوهېدل؟
۲. د فعلونو ډولونه يې هم وپېژندل؟
۳. فعلونه په سمه توگه کارولی شي؟
۴. متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د نازوانا په رباعۍ کې فعلونه په نښه او په کتابچو کې دې وليکي.

خاخکي خاخکي يې له سترگو خښېده

سحرگه وه د نرگس لېسه لانده

ما وېل: خه دي ښکلي گلله ولې ژاړې

ده وېل: ژوند مې دی يوه خوله خند بده

څلور د پرشم لوست

د بشر لوی مخترع

مورخې:

۱. د بشر له سترو خدمتگارانو څخه د اديسن پېژندنه.
۲. د اديسن د خدمتونو په ارزښت باندې پوهېدل.
۳. د متن سم لوستل او سم لیکل.

هڅونکي پوښتنې:

۱. تاسو د بشر د سترو خدمتگارانو له پېژندنې سره مینه لرئ؟
۲. ستاسو په نظر بشر ته لوی خدمت کونکي د قدر وړ دي؟
۳. آیا تاسو د برېښنا منځ ته راوړل د بشريت له پاره ستر خدمت بولي؟
۴. تاسی پوهېږئ چې دا لوی خدمت کونکي به څوک وي؟

په (۱۸۴۷) ميلادي کال په امريکا کې يو ماشوم وزېږېد. دی لا اوه کلن نه و چې په ښوونځي کې شامل شو. ده د ښوونځي د درس له زده کړې څخه سر بيره د خپلو حکمو په کرڼه کې هم کار کاوه.

څه موده يې ورځپاڼې چلولې. په پنځلس کلنۍ کې يې د چاپ ماشين واخيست. خپله ورځپاڼه يې پرې چاپوله. په شپاړس کلنۍ کې يې کور او کلی پرېښود. نيويارک ته لاړ. د پنځو کلونو په موده کې يې يو سلو دوه ويشت اختراعاتگانې وکړې. گرامافون يې جوړ کړ، چې لومړی ځل يې د ويونکي ماشين غږ په نړۍ کې خپور کړ. څه موده وروسته له برقي قوي څخه د روښنايي په فکر کې شو، چې دا کار د پر ورته ناشونی ښکارېده، خو دی بې هيلې نشو. خپل کار ته يې په کلک عزم ملا وتړله، ترڅو چې په (۱۸۷۹) ميلادي کال کې د اکتوبر په ۲۱ ورځ اديسن په دې بريالی شو، چې د برېښنا بهير په گروپ کې د روښنايۍ په توگه راوړي. دغه ستر خدمت کونکي په (۱۹۳۱) ميلادي کال کې له دې فاني نړۍ څخه سترگې پټې کړې.

نوي لغتونډه:	کامياب	نا اميد
بريالۍ	جريان	بي هيلې
بهبږ	نه کېدونکې	روښنايي
ناشوئۍ		رڼايي

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د اديسن د لوی خدمت په ارزښت دې خبرې وکړي.
۲. متن دې د املا په توګه ووايي او زده کوونکي دې په کتابچو کې وليکي.
۳. لاندې بيتونه دې په تخته وليکي معنا دې کړي او په هغه کې دې نومونه په نښه کړي.
د مثال په ډول: بصيرت او علم (د معنا نومونه دي)

بصيرت او علم نشته په کتاب کې که څه نه وي د مغزو په پيچ وټاب کې
پوهه ټوله راوتلې له مغزو ده هسې نه چې په دا ډېرو کتابو ده
(الف)

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او د اديسن په هکله دې خبرې وکړي.
۲. په لاندې جملو کې دې سمې جملې په (ص) سره په نښه کړي.
الف. اديسن د امريکا خلکو ته خدمت وکړ.
ب. اديسن يوازي ګرافون اختراع کړ.
ج. اديسن له برقي انرژۍ څخه روښنايي منځ ته راوړه.
د. د اديسن کار او تجربو نتيجه ورته کړه.
ه. د ۱۸۷۹ ميلادي کال د اکتوبر ۲۱ ورځ د ټولې دنيا له پاره يوه مهمه ورځ وه.

ارزونه:

۱. زده کوونکي په دې وپوهېدل چې اديسن د برق په اختراع کولو سره پوره لوی خدمت وکړ؟
۲. په دې پوه شول چې د اديسن نوم د سترو خدمتونو په کولو سره تل ژوندی پاتې دی؟
۳. متن لوستلی او ليکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د اديسن په هکله د خپلې کورنۍ غړو په تېره خویندو او وروڼو ته کيسې وکړي او دلوست مطلب دې په لنډه توګه په خپلو کتابچو کې وليکي اوپه ياد دې زده کړي.

پنځه د پرشم لوست بېټ نېکه

مورخې:

۱. د يوه مشهور نېکه او پياوړي شاعر په توگه د بېټ نېکه پېژندنه.
۲. د متن سم لوستل او سم ليکل دي.

هڅونکي پوښتنې:

۱. آيا تاسو له پخوانيو شاعرانو او نېکونو څخه د چا نوم اورېدلی دی؟
۲. پښتو ژبې په پخوا زمانو کې هم مشهور او پياوړي شاعران درلودل؟
۳. تاسو د بېټ نېکه نوم اورېدلی، د هغه د مناجاتو او شاعرۍ په هکله څه پوهېږئ؟

بېټ نېکه بېټنی، او بتن د پښتنو له مشهورو نېکونو او لرغونو شاعرانو څخه و. چې د (۳۰۰ او ۴۰۰ هـ) کلونو شاوخوايي سلیمان غره په لمنو کې ژوند کاوه. تر ټولو پخوانی کتاب چې د دې نېکه نوم او اشعار په کې راغلي دي، د سلیمان ماکو د تذکرۍ الاولیا کتاب دی، چې په ۶۱۲ هـ. ق کال کې ليکل شوی دی.

د بېټ نېکه له اشعارو څخه څرگندېږي، چې ده په خپلو اشعارو کې د نورو ژبو کلمې نه دي راوړي. يوازې د پښتو سوچه کلمې يې غوره کړي دي او د کلمو کارول يې په داسې توگه شوي، چې اشعار يې ډېر سپېڅلي، ساده او روان دي.

د بېټ نېکه مناجات

لویه خدایه لویه خدایه!	ستا په مینه په هر ځایه
غرو لار دی درناوي کې	ټوله ژوي په زاري کې
دلته دي دغرو لمنې	زموږ کیږدی، دي په کې پلنې
	دا وگړي ډېر کړي خدایه!
	لویه خدایه لویه خدایه!
هسک او ځمکه نغښته ستاده	د مسرو وده له ستاده
دا پالنه ستاده خدایه!	لویه خدایه لویه خدایه

وده- لويېدنه
وگړي- خلک

څاروي حيوانات
ژوي- نغميتي- تاوکړی، پېچلی

درناوی- درنښت
سوپه- سپېڅلی

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او دهغه په هکله دې خبرې وکړي.
 ۲. متن او شعر دې په زده کوونکو باندې د املا په توگه وليکي.
 ۳. په متن کې راغلي صفتونه دې په نښه او زده کوونکي دې په گڼاېجو کې وليکي.
- لکه: (لويه، مشهور، سوچه، پخوانی، تاريخي، سپين، ساده، روان) اونور...

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او شعر دې په ياد زده کړي.
 ۲. دا لاندې جملې دې د درس په پوهېدو سره بشپړي او په کتابچو کې وليکي.
- الف. بيت نېکه له مشهورو نېکونو څخه و چې په او ه. ق کلونو د سليمان د غرونو په لمنو کې اوسېده!
- ب. تر ټولو پخوانی کتاب چې د بيت نېکه نوم او اشعار يې راوړي د کتاب دی.
- چې ليکلی دی.

زده کوونکي دې په دې لاندې جملو کې صفتونه په نښه او په خپلو کتابچو کې وليکي!

د بيت نېکه د مناجاتو له مخې معلومېږي، چې د ده اشعار ډېر سپېڅلي، ساده او روان دي. د نورو ژبو کلمې يې هم په کې نه دي راوړي. سوچه د پښتو ژبې کلمې يې کارولي دي.

ارزونه:

۱. زده کوونکي متن لوستلی او د املا په توگه يې ليکلی شي؟
۲. زده کوونکو بيت نېکه وپېژانده او له شاعرۍ سره يې آشنا شول؟
۳. زده کوونکي د بيت نېکه مناجات له ياده ويلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې دا کلمې لومړی معنا او بيا دې په جملو کې وکاروي او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.

لکه: درناوی، ژوی، بورجل، مېشته، وده

د فعل ريښه

مورخې:

۱. د فعلونو د ريښو پېژندل.
۲. په فعلونو کې د ريښو ارزښت.
۳. په ليکلو او لوستلو کې د فعلونو سم کارول.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. تاسو څه فکر کوئ فعلونه هم ريښې لري؟
۲. ستاسو په نظر ريښې د فعلونو په جوړښت کې مهمې دي؟

د فعلونو ريښې:

ريښه د فعل اصل او بنسټ دی او د فعل هغې برخې ته ويل کېږي، چې تاري يا ونډونه ورپورې ونښلي او نوري کلمې ترې جوړې کېږي.
لکه: د (خور) کلمه د يوې ريښې په شکل په نورو مثالونو کې وگورئ:
خورلې، وخور، خورلې و، خورلې ده، خوړونکې، خوړل شوی، وبه خورلې شي خوړلې به وي.

لکه: څنگه چې ريښه د فعل اصل او بنسټ جوړوي، په نومونو کې هم ريښه اصل دی او له تارو سره نوي کلمې جوړولی شي.
د مثال په توګه د کار کلمه په نورو مثالونو کې وگورئ: کاريګر، ناکاره، بېکار، بېکاره، کارکوونکې، هم کار، او نور....
همدارنگه د زړه کلمه هم په نورو مثالونو کې ليدلې شئ: زړور، بې زړه، نازړه، زړن، زړه سوی، له زړه او نور....

نوي لغتونه:

زړن - زړور	تهډاب
نازي - ونډونه	ډارن - بې هوډه
مختاري - روښتاري - پسونډونه	پېشوندونه

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. ښوونکي دې متن د املاء په توګه په زده کوونکو باندې وليکي.
۳. ښوونکي دې په دا لاندې کلمو کې ريښه وښيي او په زده کوونکو دې وليکي.
 - الف. (لید): لیدنه، لیدونکی، لیدل، ولید، لیدلی، ولیدل.
 - ب. (کوت): وکوت، کتلی، کتل شوی، کاته، کتل.....
 - ج. (فکر): بې فکره، بافکره، هم فکره، بې فکري.....
 - د. (لښ): لښي، بې لښه، برلښه، په لښ.....

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. زده کوونکي دې ريښه تعريف، په مثالونو کې څرګنده او په کتابچو کې وليکي.
۳. زده کوونکي دې په لاند ښو کلمو کې ريښه په ښه کړي.
 - الف. (پوه): پوهنه، پوهول، پوهتون، پوهان، پوهنوال، پوهيالی، ناپوه.
 - ب. (مخ): مخونه، مخکې، مختارې، مخور، بې مخي، بې مخه.
 - ج. (سر): سور، بې سره، له سره، سردار، سره.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د ريښو په معنا او مطلب باندې وپوهېدل؟
۲. زده کوونکي کولی شي چې په کلمو کې ريښه وپېژني؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د متن لنډيز په کتابچو کې وليکي او هغه دې له مثالونو سره په یاد زده کړي.

اووه د پرشم لوست کوچنيان

مورخې:

۱. په کينې او رخې باندې د زده کوونکو پوهېدل.
۲. زده کوونکي وپوهېږي چې دېسمني او کينه ښه کار نه دی.
۳. دمتن لوستل او لیکل.

هڅوونکي پوښتنې:

۱. آیا تاسو د کينې او حسد په مفهوم باندې پوهېږئ؟
۲. کوم وخت داسې پېښ شوي چې له چا سره مو کينه او رخه پيدا شوي وي؟
۳. ستاسو په فکر کينه او رخه څه ډول عمل دی؟

ارواښاد گل پاچا (الفت) په خپل مشهور کتاب «غوره تړونه» کې لیکلي دي:

((..... زه په مسامحانو کې ځينې داسې لوی ځيونه او ستر صفتونه وينم، چې هغه په لويانو کې نشته. هغه کسان چې لويې لري، ځانونه ورته لوی او زورور ښکاري. دخپلې کينې او بغض په وړاندې ډېر کمزوري دي. زه او ته هر څومره لوی شو، قوت ومومو، په خپلو غلیمانو رحم نه شو کولی. په زورورو باندې قهر او غضب ډېر زورور دي. مگر ماشومان دغه راز نه دي. د دوی په زړونو کې که عناد او کينه پيدا شي، ډېر ژر يې له منځه وړی شي. يوه شېبه وروسته له هغه چا سره مينه کوي، چې مخکې يې ورسره منگولې لگولې.

دا کار لويان نه شي کولی. لوی خلک د خپل قهر او غضب په وړاندې ډېر واړه او کمزوري دي.

دا زور او قوت د کوچنيانو په برخه رسيدلی دی، چې د کينې او عناد اور مړ کړي او دا جهنم په گلزار بدل کړي.

توي لغتونه:		
ارواښاد -	مړ، ښل شوی	کینه
غوره -	په زړه پوري	دگلو سیمې
حسد -	رځه	کینه
		عناد -
		گلزار -
		بغض -

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
 ۲. د کينې، رځې او د ښمنۍ په کلمو دې پوره څرگندونې وکړي.
 ۳. متن دې د املا په توگه په زده کوونکو وليکي.
 ۴. زده کوونکي دې په څلورو ډلو ووېشي او دوی ته دې دا سې سپارښتې وکړي:
 - لومړۍ ډله: د متن يوه جمله دې ولولي او په تخته دې وليکي.
 - دوهمه ډله: په متن کې دې نومونه په نښه کړي، لکه: گل پاچا الفت (خاص نوم)
 - درېمه ډله: په متن کې دې راغلي (صفتونه) وښيي لکه: ستر (اصلي صفت)
 - څلورمه ډله: په متن کې دې مترادفي او متضادي کلمې څرگندې کړي.
- مترادفي کلمې لکه: رځه او حسد – عناد او کينه
متضادي کلمې، لکه: لويان او واړه – زورور او کم زوری

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او هغه دې په لنډ ډول ووايي.
۲. زده کوونکي دې لاندې کلمې په مناسبو جملو کې راوړي.

الف: لويان	د: عناد	ز: قوت
ب: بغض	ه: کمزوری	ح: گلزار
ج: زورور	و: مينه	

ارزونه:

۱. زده کوونکي د کينې اورځې په معنا او مطلب وپوهېدل؟
۲. آیا زده کوونکي د کينې او د ښمنۍ په هکله يوه مقاله ليکلی شي؟
۳. زده کوونکي متن لوستلی او خبرې پرې کولی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې يوه لنډه مقاله د کينې اورځې په هکله په خپلو کتاښو کې وليکي او بيا دې سياته خپلو ټولگيوالو ته ولولي.

اته د پرشم لوست

د غوږونو ساتنه

مورخې:

۱. د غوږونو په ارزښت او گټو باندې پوهېدل.
۲. زده کونکي پوهېږي چې د غوږونو پاک ساتل دروغتیا له پاره ډېره ضروري او حتمي خبره ده.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅوونکي پوښتنې:

۱. ستاسو په فکر د غوږونو سلامتي او روغتیا په ژوند کې څه اغېزه لري؟
۲. موږ د خپلو غوږونو د سلامتي او ساتنې له پاره باید څه وکړو؟

غوږونه زموږ د بدن اساسي برخه ده، چې دهغو له لارې ټول ټول آوازونه اورو، غوږ د درې برخې لري:

۱. د غوږ باندنۍ برخه: هغه برخه ده، چې موږ یې له بهر څخه گورو او د غوږ څپې لومړی له دغې برخې سره لگېږي. بیا دغوږ د تنه نلۍ ته چې (د اوریدو د نلۍ په نامه یادېږي) داخليږي. د دې نلۍ د پاسه وړه ویښتان دي، چې مکروبونه، دورې او خڅلي د غوږ د تنه داخليدو ته نه پرېږدي. د اورېدو په نلۍ کې الله (جل جلاله) یو خاص ټول غډې پیدا کړي دي، چې سرېښناکه ماده لري. دا غډې د غوږ په پورتنۍ برخه کې هم لږ غوډې سرېښناکه ماده لري، چې غوږ له زخمي کیدو څخه ساتي. د اورېدو د نلۍ په دنده برخه کې یوه نازکه پرده ده، چې د غوږ پرده ورته ویل کېږي. کله چې دغوږ څپې له دغې پردې سره ولگېږي، نو په کې اهتراز (رپا) پیدا کېږي. دغه پرده له ډېر تیز او درانده آواز او چاودنې څخه شلېدای هم شي.
۲. د غوږ منځنۍ برخه: دا برخه د یوې نلۍ په واسطه له ستوني سره یوځای شوې ده. د والکي (ریزښ) په وخت کې چې د پزې او ستوني د تنه خیرۍ یا نور شیان را ټول شي، نو د غوږ په دغه نلۍ کې سوی او درد پیدا کېږي، او غوږ په لنډه مهاله توگه بندېږي.

۳. د غورډ دنده برخه: دا برخه پيښوي ډوله شکل لري. په هغو کې يو غړی دی، چې انډول ساتي. د دغه غړي دنده دري نلونه دي چې د يوه خاص ډول مایع خڅه ډک دي.

کله چې د غږ څپې زموږ له غوږونو سره ولگېږي، نو د غوږ په پرده کې رپا پيدا شي. دا رپا د غوږ له منځنيو برخو خڅه تېرېږي او مغز ته رسېږي او په دې ډول موږ غږ اورو.

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د غوږونو په ارزښت دې خبرې وکړي.
۲. د غوږونو ارزښتمنې دندې او په سلا متي، کې دې د هغو رول وښيي.
۳. زده کوونکو ته دې په ډله بيزه توگه لارښوونه وکړي چې د پوښتنې ځواب ووايي او بيا دې له هرې ډلې خڅه يو تن خپله ليکل شوې پاڼه ولولي.
۴. د غوږونو د پاک ساتلو په هکله دې زده کوونکو ته معلومات ورکړي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او په لنډه ډول دې پرې خبرې وکړي.
۲. لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ او د پاراگراف په شکل يې په خپلو کتاپچو کې وليکئ.
 - الف. موږ غږ د څه شي په واسطه اورو؟
 - ب. غوږ څو برخې لري؟
 - ج. موږ غږ څنگه اورېدلی شو؟

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي دغوږونو په ارزښت او ساتنې وپوهېدل؟
۲. زده کوونکي پوه شول چې دغوږونو ارزښتمنه دنده څه شي ده؟
۳. زده کوونکي متن ليکلی او لوستلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې دغوږونو د ساتلو او ارزښت په هکله يوه لنډه مقاله په خپلو کتاپچو کې وليکي.

نهغه د پرشم لوست ملي يوالی

موخې:

۱. زده کوونکي دي دیوالي په معنا او مفهوم باندې وپوهېږي.
۲. دیوالي په ارزښت باندې پوهېدل.
۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅوونکي پوښتني:

۱. آیا تاسو د یووالي د کلمې په معنا او مفهوم پوهېږئ؟
۲. تاسې پوهېږئ چې یووالی هیواد ته څه گټې لري؟
۳. د تاسو په فکر موږ باید د یووالي له پاره څه وکړو؟

یووالی

لکه باغ یو مملکت و ګڼه وروړه

په کې هر قسم ګلونه بوټي ګوره!

وني ډېرې خو باغ یو دی که پوهېږي

که کوي بل رنگه فکر ډېر غولېږي

دوه سکه وروڼه لري بېل بېل نومونه

بېل رنگونه بېل غبرونه بېل خویونه

مگر دواړه او سپدونکي دیو کور دي

دیوي سترګې په کور کې سپین او تور دي

(آلغت)

نوي لغتونه:

بېل- جلا

وګڼه- وشمېره، ومنه، قبول کړه

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکی دې شعر ولولي او معنا دې کړي.
۲. د شعر په مطلب دې خبرې وکړي.
۳. د بیروالي په ارزښت دې وغږېږي.
۴. شعر دې د املاء په توګه په زده کوونکو ولیکي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. لوستل شوی شعر دې په تشر واوروي او په کتابچو کې دې ولیکي.
۳. لاندېنۍ کلمې دې په جملو کې وکاروي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي:

الف.	وګڼه
ب.	سکه
ج.	بېل
د.	اوسیدونکي
ه.	ورونه

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي دیروالي په معنا او مفهوم وپوهېدل؟
۲. زده کوونکي دیروالي په ارزښت وپوهېدل؟
۳. زده کوونکي متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې دیروالي په هکله یوه مقاله ولیکي.

د تېر مهال فعلونه

مورخې:

۱. د تېر مهال د فعلونو پېژندنه.
۲. د تېر مهال د فعلونو د ډولونو پېژندنه.
۳. په لوستلو او لیکلو کې د تېر مهال د فعلونو سم کارول.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. آیا تاسو په فعلونو کې د تېر مهال فعلونه پېژنئ؟
۲. د تېر مهال فعلونه له نورو فعلونو سره څه توپیر لري؟
۳. د تېر مهال د فعلونو د ډولونو په هکله څه ویلی شئ؟

د تېر مهال یا ماضي فعلونه

هغه فعلونه چې په تېره زمانه کې د کار پېښېدل وښيي، لکه: ما ډوډۍ خوړلې وه، تا خط لیکلی و.

د تېر مهال فعلونه دا لاندې ډولونه لري:

مطلقه ماضي: چې یو کار مطلقاً په تېره زمانه کې راوښيي. لکه: تا ولید.

ما ناک وخور. هلک یې پروڼ وواهه. خط یې ولیکه. دوی ولمبل. امتحان یې واخیست.

استمراري تېره زمانه:

چې د فعل دوام یا بهیر اوس مهال پورې وښيي، لکه: تالیده، هلک یې واهه، خط یې لیکه، دوی لمبل، امتحان یې اخیسته، او نور.

نژدې تېره زمانه:

هغه چې اوس مهال ته نژدې وي لکه: مالیدلی دی، پېښوېې وهلې ده، خط یې لیکلی دی، دوی لمبلې دي، امتحان یې اخیستی دی، منډه یې خوړلې ده.

لري ماضي:

چې له اوس مهال څخه لري وي، لکه: مالیدلی و. هلک یې وهلې و. مقاله یې لیکلې وه. دوی لمبلې وو. آزمینه یې اخیستلې وه. منډه یې خوړلې وه.

احتمالي يا شكي ماضي:
چي يو کار په تېره زمانه کې له شک او تردید سره ونښيي. لکه: تا به ليدلی وي.
هلاک به يې وهلی وي. ډوډۍ، به يې خوړلې وي. موب به ويلي وي.

نوي لغتونه:	تېروخت	له شک او تردید سره
تېرمهال-	ځان مينځل	احتمالي-
لامېل-		

- ښوونکي ته لارښوونې:**
۱. ښوونکی دې متن ولولي او د تېرمهال دفعالونو د ډولونو په هکله دې څرگندونې وکړي.
 ۲. متن دې داملاء په توګه په زده کړونکو باندې وليکي.
 ۳. په ګروپيزه توګه دې په زده کړونکو باندې متن ولولي، ترڅو دوی په پای کې يو بل ته څرګندونې وکړي.
 ۴. د تېرو زمانو توپير دې په مثالونو کې ونښيي، بيا دې زده کړونکي هغه په کتاپچو کې وليکي.

د زده کړونکو فعاليتونه:

۱. زده کړونکي دې متن ولولي او بيا دې په لنډه توګه دهغه مطلب ووايي.
۲. زده کړونکي دې په لاندې جملو کې د ماضي فعالونو ډولونه ونښيي او په کتاپچو کې دې وليکي.

- الف. ملاريا يوه وژونکي ناروغي ده.
- ب. که لسره وای دځمکې پر مخ به ژوند نا ممکن و.
- ج. بدني روزنه د انسان د روغتيا له پاره ډېر ارزښت لري.
- د. ما فکر کاوه چې تا به د حبيب الله تږي ډېر کتابونه لوستلي وي.
- هـ. زه به د پاڅون صاحب کتابونه تاته راوړم.

ارزونه:

۱. آیا زده کړونکو د تېرمهال فعالونه وپېژندل؟
۲. د تېرمهال فعالونه کارلی شي؟
۳. د تېري زمانې فعالونه له يو بل څخه توپيرولی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کړونکي دې متن په لنډه توګه په کتاپچو کې وليکي او هغه دې په یاد زده کړي.

يو څلوېښتم لوست

د نشه يي توکو اغېزې

مورخې:

۱. زده کوونکي د نشه يي موادو په اغېزو او زيانونو وپوهېږي.
۲. متن سم ولولي او سم بې وليکي.

هڅوونکي پوښتنې:

۱. آیا تاسو نشه يي توکي پېژنئ؟
۲. د نشه يي توکو په زيانونو پوهېږئ؟
۳. ستاسو په نظر نشه کوونکي خلک سم او مناسب کارونه کوي؟

د تاريخ په اوږدو کې پوهانو د نشه يي توکي په اغېزو ژورې څېړنې ترسره کړي چې په زړه پورې پايلې يې لاس ته راوړي دي. زموږ په چاپېريال کې داسې توکي شته چې ځانته غذايي خواص لري او په بدن کې شحمي، پروټيني، قندي مواد او ډول ډول ويتامينونه منځ ته راوړي، لکه: مېوې، سابه، غوښې، او نور چې د ژوند د پايښت روغتيايي او سوکالۍ سبب کېدلی شي.

زموږ په چاپېريال کې داسې توکي هم موجود دي، چې نه يوازې غذايي او روغتيايي خاصيت او ځانگړنې نه لري، بلکې ډېر تخريبيونکي او وژونکي هم دي. لکه: چرس، بنگ، شراب، ترياک، هېروين، او نور.

هغه انسان چې يو وخت روغ رمټ، د فکري قوت خاوند، د غښتلي ارادې او ښو کړو وړو له امله په خپله ټولنه کې د درناوي او باور وړ وي. د دغو نشه يي توکو په کارولو سره دا توان نه لري، چې له ځايه وخوځېږي. دا خو لاشه چې دخپل ځان او يا کورنۍ له پاره زيار وېاسي او اړتياوې يې پوره کړي.

دا اخته کسان ځيرن، بوی ناک په هر ځای کې پراته، د خپلو کورنيو له خوا شل شوي او په کرکه ورته کتل کېږي. دوی يوازې دهغو توکو په فکر کې وي، چې اوس يې بې له هغو څخه آرام ژوند نشته. په هره وسيله چې کولی شي حتی د غلا، او وژنې له لارې هغه نشه يي مواد لاس ته راوړي. دا په نشه روډي کسان ورو ورو خپله روغتيا او سلامتي له لاسه ورکوي او په ډول ډول ناروغيو اخته کېږي.

په لومړيو وختونو کې بې خبري، سرخوږي، نا آرامي، درنگ ژېړ والي، يا تور والی، د زړه او د سپرو سرطان، د پوستکي ډول ډول ناروغۍ او په پای کې په ليوټوب اخته او د مړينې سبب يې گرځي.

نوي لغتونډ:	پاښت	بقا-	پاښت
چاپيريال-	سو کالي-	بوخت	سو کالي-
کړه وړه-	آرامی	اموخته او عادت	آرامی
غښتلی-	هو سايي-	اخته-	هو سايي-
	قوي	روږدی-	قوي
		محیط	
		چارې او عملونه	

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او د نښه يې توکو په هکله دې پوره معلومات ورکړي.
۲. د نښه يې توکو زياتونه دې زده کوونکي ته بيان کړي.
۳. د نښه يې توکو په هکله دې د اسلام د مقدس دين په رڼا کې وغږېږي، چې زموږ پاک او سپېڅلي اسلام دا توکي منع کړي، ځکه چې دانسان له پاره تيا ه کوونکي شیان دي.
۴. ښوونکي دې دا متن د املا په توگه په زده کوونکو باندې په خپلو کتابچو کې وليکي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه مطلب دې په ساده وينا بيان کړي.
۲. دهغه مواد چې غذايي او روغتيايي خاصيت لري وپېژني، لکه: مېوې، سابه، غوښې او داسې نور شيان.
۳. هغه مواد دې وپېژني، چې نه يوازې غذايي او روغتيايي خاصيت نه لري، بلکې تخريموونکي او تبا ه کوونکي دي. لکه: چرس، ترياک، هيروين، شراب او نور.
۴. د نښه يې توکو دکارولو زياتونه دې په خپلو کتابچو کې وليکي او هغه دې په ياد کړي.
۵. په دې وپوهېږي چې په نشو روږدي کسان په کومو ناروغيو اخته کېږي، چې په پای کې يې د مړينې سبب گرځي.

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکو نشه يې مواد او دهغو نومونه وپېژندل؟
۲. زده کوونکي په ټولنه کې د نشه يانو په کړو وړو هم وپوهېدل؟
۳. آیا زده کوونکي د نشه يې موادو دکارولو زياتونو په هکله څه شی ليکلې شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د نشې په باب د خپلو کورنيو له غړو سره خبرې وکړي او پيا دې يوه لنډه مقاله په دې هکله په خپلو کتابچو کې وليکي.

دوه څلور پښتم لوست په ځمکه کې بدلونونه

- مورخې:**
۱. زده کوونکي دي ويوهېږي چې د ځمکې پرمخ او منځ کې لوی او واړه بدلونونه هم منځ ته راځي.
 ۲. زده کوونکي دي په دې پوره شي چې لوی کمرونه ولې توتې توتې کېږي؟
 ۳. د متن لوستل او لیکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. آیا تاسې د ځمکې د بدلون په هکله څه فکر کولی شئ؟
۲. تاسې په دې برخه کې څه اوریدلي چې د ځمکې پرمخ او منځ کې څه بدلون راغلی وي؟

که موږ وغواړو چې یوه لویه ډبره ماته کړو، نو هغه به په مارتول ماتو او که بې له مارتول څخه بله لاره هم شته؟ راځئ چې فکر وکړو او پیدا یې کړو چې دا لوی کمرونه څنګه توتې توتې کېږي؟

تاسې به لیدلي وي، چې د ژمي په موسم کې که له اوبو څخه ډک منګی بهر پاتې شي د یخۍ له امله ماتېږي. کله چې اوبه یخې شي حجم یې زیاتېږي، په لوښي کې نه ځایېږي، نو ځکه منګی ماتوي. د لویو لویو کمرونو، ماتېدل هم کټ مټ همدغسې دي.

کله چې باران ورېږي، د باران اوبه د تیږو او ډبرو په درزونو او سوړیو کې تنه وزي. د سوړیو په وخت کې دا اوبه کنګل کېږي. د ډبرو د ماتېدو لامل ګرځي، په دې ترتیب لوی کمرونه توتې توتې کېږي.

ځینې نورې عمليې هم د کمرونو او ډبرو د ماتېدو سبب ګرځي. ژوندي شیان، لکه د نباتاتو ریښې همدارنګه اوبه او بادونه د غټو او وړو ډبرو د ماتېدو سبب کېدای شي، چې په پای کې له دې ماتو شوو وړو توتو څخه ډبره حاصل خیزه خاوره منځ ته راځي، له همدې امله د سیندونو او رودونو ترڅنګه ځمکې ډېرې ګټورې وي. په ځمکه کې دا ډول بدلونونه په ډېره اوږده موده کې را منځ ته کېږي.

نوي لغتونه:

کنګل - بیخ	تیره
بهر - د باندې	ظرف
کمر ونه - پانونه	مارتول - هغه آله ده چې تیرې پرې ماتوي

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکی دې متن ولولي او دهغه په هکله دې پوره معلومات وړاندې کړي.
۲. له هغو بدلونو څخه دې هم یادونه وکړي چې د سیلابونو، زلزلو، طوفانونو او نورو پېښو په وسیله منځ ته راغلي وي.
۳. متن دې د املاء په توګه په زده کوونکو باندې ولیکي.
۴. د دغه متن په هم معنا یا مترادفو کلمو باندې دې خبرې وکړي.
لکه: دریا بونه، سیندونه، رودونه.
- بیخ، کنګل.
- کمر ونه، پانونه.
- ژوندي، ژوي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. یو یو تن دې لاند پېښو پوښتنو ته ځوابونه ووايي او بیا دې هغه ولیکي.
الف. اوبه چې په منګي کې کنګل شي، بیا څه پېښېږي؟
ب. لوی کمر ونه څنګه تویه تویه کېږي؟
ج. که د ډبرو او لویو تیرو په درزونو کې اوبه لاړې شي، بیا څه کېږي؟
د. د ځمکې په منځ او منځ کې بدلونونه په څومره موده کې منځ ته راځي؟

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي وپوهېدل، چې د ځمکې پرمخ او منځ کې څینې بدلونونه پېښېږي؟
۲. په دې پوه شول، چې لوی لوی کمر ونه څنګه ماتېږي؟
۳. متن لوستلی او مطلب یې په خپلو کتابچو کې لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې متن ولولي، په مطلب دې ځان پوه کړي. بیا دې هغه په یاد زده کړي او هم دې د متن لنډیز په خپلو کتابچو کې ولیکي.

دري څلوېښتم لوست

فعل د بني او شکل له مخي

مخې:

۱. زده کوونکي فعلونه د بني او شکل له مخي وپېژني.
۲. د بني له مخي د فعلونو ډولونو پېژندل، په لوستلو او لیکلو کې یې سم کارول.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. آیا تاسو فعلونه د بني له مخي پېژنئ؟
۲. ستاسو په نظر فعلونه د بني او زمانې له مخي سره توپیر لري؟

فعل د بني او شکل له مخي:

فعل د کارولو او ویلو له مخي دا لاندې ډولونه لري:

۱. **د فعل اخباري بڼه:** هغه فعلونه دي چې د کار کول یا کېدل په کې د خبر په ډول وینودل شي، لکه: احمد په آزمینه کې بریالی شو. د آریایانو لومړی ښار بخدي نومېده. بریالي خط ولیکه.

۲. **د فعل امری بڼه:** هغه فعلونه چې کار په کې د امر او فرمان په توګه وینودل شي. لکه: دلته راشه! او زما خبره واوړه. زما کتاب راوړه! هلمکه! ورته ووايه چې اوس مه راځه!

۳. **د فعل احتمالي یا شکي بڼه:** هغه فعلونه چې کار د شک په ډول وښيي، لکه: تابه ډوډۍ خوړلې وي؟ ته به هغه ته ووايي چې راشي؟ ته به زما یو ښه ملګری شي؟ ګوندي سپاته باران وورېږي.

۴. **د فعل شرطی بڼه:** هغه فعلونه دي، چې کار له یوه شرط سره وینودل شي. لکه: که درس ووايي، کامیاب به شي. که وختي له خوه پاشېږي، هر کار به دي ترسره شي. که ته راځي، هغه خامخا ويني.

۵. **د فعل تمنايي بڼه:** هغه فعلونه دي، چې کار په کې د هیلې او غوښتنې په بڼه وینودل شي، لکه: کاشکې ما استاد لیدلی وی. هیله کوم په تلهفون کې راسره خبرې وکړي. کاشکې موږ ټول بریالي شو.

نوي لغتونه:

بڼه-	شکل	له هیلې سره	تمنايي-	له هیلې سره
هیله-	امید، غوښتنه	بڼه-	پخدي-	د آریایانو په وخت کې د اوسني بلخ لرغونی نوم دی
احتمالي-	له شک سره			

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او دهغه په هکله دې څرگندونې وکړي.
 ۲. د فعل ډولونه دې د ښې له مخې په مثالونو کې څرگند کړي.
 ۳. د دغو برخو په هکله دې معلومات وړاندې او زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې وليکي.
- الف. د فعل اخباري ښې هغه دي ، چې
- ب. د فعل احتمالي ښې هغه دي ، چې
- ج. د فعل امري ښې هغه فعل ته وايي:
- د. د فعل تمنايي ښې هغو فعلونو ته

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او د فعلونو ښې دې په مثالونو کې څرگند کړي.
 ۲. زده کوونکي دې دا لاندې جملې د فعلونو په برخه کې وگوري او فعلونه دې د ښې له مخې وښيي.
- الف. ځوانان دې له نشه يي توکو څخه ځان وساتي!
- ب. دسگرتو څکول روغتيا ته زیان لري.
- ج. که ته پرون راغلی وی ، نو دواړو به یو ځای درس ویلی و.
- د. کاشکې زما ورور هم دلته وی.
- ه. تا به د احمد شاه بابا له کارنامو څخه یو څه اورېدلي وي؟

د فعل شکي یا احتمالي ښه - امري ښه - خبري ښه - شرطي ښه - او د فعلونو تمنايي ښه

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي وپوهېدل چې فعلونه د ښې له مخې کوم دي او څو ډولونه لري؟
۲. آیا زده کوونکي په لیکلو او لوستلو کې فعلونه د ښې له مخې سم کارولی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې متن ولولي او دهغه دې په خپلو کتابچو کې وليکي او بیا دې هغه په یاد زده کړي.

کار وکړئ سوال مه کوئ!

مورخې:

۱. د کار کولو په ارزښت د زده کوونکو پوهېدل.

۲. زده کوونکي د کار او بېکارۍ په پام پیلو باندې وپوهېږي.

۳. زده کوونکي دې وپوهېږي، چې کار کول تر سوال کولو غوره دي.

هڅوونکي پوښتنې:

۱. آیا تاسې له کار کولو سره مینه لرئ؟ کوم ډول کارونه مو خوښېږي؟

۲. تاسو څه فکر کوئ چې کار کول او زیار ښه دی که په سوال سره د یوڅه پیدا کول؟

۳. کار کول سربېره له گټې څخه زموږ روغتیا ته هم کومه گټه لري؟

یوه ورځ محمود له خپل پلار سره روان و. یوه هلاک سوال تری وکړ. د محمود پلار تری تېر شو، خو محمود دوه روپۍ ورکړې، لږ چې مخکې ولاړل. پلار یې ورته وویل: بچیه! خیرات ورکول ډېر ښه کار دی، خو پرندو، گوډانو، ناروغو او بیوزلو خلکو ته زیات ثواب لري.

زه هره ورځ دغه هلاک وینم، چې سوال کوي، په سوال کولو روزي پیدا کول ښه کار نه دی. حضرت رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) داسې لار ښوونه کړې ده: «خپله روزي د کار او زیار په وسیله وگټئ، سوال مه کوئ»

له حضرت انس (رضی الله تعالی عنه) څخه روایت دی، چې یو انصاري حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) حضور ته راغی. ویې ویل: «ای د الله حبیبه! ماته یو څه راکړه» رسول الله (صلی الله علیه وسلم) وفرمایل: چې «په کور کې څه لري؟» سوالکړ وویل: یوه شکرۍ لرم او یوه د لرگي کاسه، چې اوبه په کې څښو. حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) ورته وفرمایل: «د دواړه راوړه» هغه دواړه راوړل.

حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) وفرمایل: «دا دواړه څوک اخلي؟» یوه سړي وویل زه یې په یوه روپۍ اخلم. د خداي (جل جلاله) پیغمبر صلی الله علیه وسلم، بیا وفرمایل: «څوک یې له دې څخه گران اخلي؟» بل سړي وویل زه یې په دوه روپۍ اخلم.

رسول الله (صلی الله علیه وسلم) هغه شیان ورکړل او روپۍ یې انصاري ته ورکړې. ویې ویل: «چې په یوې روپۍ خوراكي شیان واخلمه او په بله بله روپۍ یو تېر واخلمه او ماته یې راوړه!» انصاري تېر راوړ او حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) په مبارکو لاسونو په خپله هغه ته لاستی وړ و اچاوه. بیا یې وفرمایل: چې څه لرگي وهه او خرڅه یې. پنځه لس ورځې دې ونه گورم. انصاري دا کار گاو. او له پنځه لسو ورځو وروسته حضور ته راغی، چې حال یې څه پر ښه شوی و. حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) وفرمایل: «دا کار کول تاته له سوال کولو نه غوره دی، ځکه چې سوال کول به د قیامت په ورځ ستا پرمخ تور ټکی وي» (دغه حدیث)

نوي لغتونډه: غوره- بهتر او منل شوی تورتکی- عیب او شرمندګي سپیلا- ذخیره

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او په هغه دې خبرې وکړي.
۲. ښوونکي دې په دې هکله خبرې وکړي، چې کار کول زموږ د بدن غړي ښه په حرکت راوړي او زموږ سلامتی ته ډېره ګټه رسوي.
۳. ښوونکي دې متن په زده کوونکو باندې د املاء په توګه وليکي.
۴. ښوونکي دې د کبسي مطلب په لنډه توګه بيان او د حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) لارښوونو ته دې د زده کوونکو پام را وړوي.

د زده کوونکو فعاليتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او د هغه په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. زده کوونکي دې د لاند ښوونو جملو تش خاوند د چوکاټ په مناسبو کلمو په خپلو کتاپجو کې ډک کړي.
- الف. کار کول له کولو څخه ډېر بهتر او غوره دي.
- ب. کار وکړئ او له چا څخه سوال وکړي او د خپلو متونو په زور ځانته راوزي پيدا کړي!
- ج. مسلمانانو ته ښايي ته ډېر زيات ثواب لري.
- د. خيرات ورکول

ګوډانو، ړندو، ناروغانو، او ښوولن- سوال، کار- کارکول- مه کوئ

ارزونډه:

۱. آيا زده کوونکي متن سم لوستلی شي؟
۲. زده کوونکي ويو هېدل چې کار تر سوال کولو غوره دی؟
۳. زده کوونکي پوه شول چې د اسلام ستر لارښوونکي حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) هم د کار کولو په وسيله د روزني پيدا کول ډېر غوره بللي دي؟
۴. زده کوونکي په دې هم وپوهېدل چې کار روغتيا او سلامتی ته ډېره ګټه لري؟
۵. زده کوونکي د جملو تش خاوند په مناسبو کلمو سره ډکولی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د لاندې پوښتنې ځواب په خپلو کتاپجو کې وليکي او هغه دې په ياد وړاني.
 زموږ ستر لارښوونکي حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) د کار کولو په هکله څه فرمايلي دي؟

پنځه څلورېنېستم لوست

څيرک سو الکر

مورخې:

۱. د ټوکي په مفهوم باندې پوهېدل.
۲. زده کوونکي وکولی شي چې ټوکي وهايي.
۳. د متن لوستل اولیکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. د تاسو په فکر سوال کول څه ډول کار دی؟
۲. ولې ټول خلک سوال نه کوي؟

يوه سوالگر چې نه يې غوښتل د سوالگر په څېر معلوم شي. يو ماښام د يوه کور په خنک کې د کور تر کرکې لاندې ودريد. کله چې د کور ميرمن يې په کرکې کې وليده، پوښتنه يې ځينې وکړه چې: خور جانې! که يوه سستن ولري اړتيا ورته لرم رايې کړه!

ميرمني ورته وويل: «سستن لرم خو که دروايي چوم در څخه ورکه به شي، ځکه چې تيار ده.» سوالگر ورته وويل: «مهرباني وکړه په يوه ټوټه ډوډۍ، کې يې وتو مېه را وايي چوه او زه به يې په دې توگه واخلم.»

نوي لغتونه:

تومبل -	په يوه شي کې ټينګول
سوال کوونکې	سوال يوه شي کې ټينګول
ځنې -	له هغه څخه

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې ټوک و لولي او دهغې په مطلب دې خبرې وکړي.
 ۲. ښوونکي دې د زده کوونکو پام دې خبرې ته را واړوي چې سوال کول ښه کار نه دی، ځکه سوالګر شرمېده چې ستن یې پلمه کړه.
 ۳. ښوونکي دې دا کلمې پر تخته وليکي او له زده کوونکو څخه دې وغواړي چې یوه یوه مناسبه جمله ورته جوړه کړي.
- الف. اړتیا ب. غوښتل ج. مېرمن ه. ماښام و. مهرباني

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې ټوک و لولي او هغه دې په تمثیلي توګه اجرا کړي.
 ۲. زده کوونکي دې دغو لاندې پوښتنو ته ځواب ور کړي:
- الف. سوالګر ستنې ته اړتیا درلوده؟
ب. آیا سوالګر په ماښام کې ستنې ته اړتیا درلوده؟
ج. سوالګر ولې غوښتل، چې سوالګر معلوم نه شي او دودۍ هم لاسته راوړي؟

ارزونه:

۱. زده کوونکي ډیو هېدل، چې سوال کول د هر چا له پاره ښه کار نه دی؟
۲. زده کوونکي کومه بله ټوکه د نورو زده کوونکو په مخ کې وېلې شي؟
۳. آیا زده کوونکي متن لوستلی او لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې دا ټوک په یاد کړي او په خپلو کتایچو کې دې په ښکلي خط سره وليکي.

شپږ څلو پښتم لوست

بشر دوستي

موخې:

۱. د بشر دوستۍ په معنا او مفهوم باندې پوهېدل.
۲. په زده کړونکو کې د بشر دوستۍ د حس روزنه او پياوړتوب.
۳. د متن لوستل او ليکل.

هڅو ونکې پوښتنې:

۱. ولې موږ ته لازمه ده، چې د بشر دوستۍ په راز وپوهېږو؟
۲. ستاسو په فکر ويلی شئ، چې بشر دوستي په ټولنه کې څه ارزښت لري؟

خرگنده ده، چې انسان په ټولنه کې يو زيار کښ موجود دی او د بشري ستونزو د لېږې کولو له پاره د نه هېرېدونکو خدومتونو ريار لري. نو بايد د ژوند په ټولو چارو کې له يوبل سره مرسته، همکاري او دستونږو په وخت کې خواخوږي ولري. څنگه چې موږ انسانان يو نښايي، چې له انسانانو سره مينه او محبت خپله بشري فريضه ويولو او په دې عمل وکړو، چې هرانسان دعزت او درناوي وړ دی.

په خپلو کړو وړو کې له خوږو او مناسبو ويناوو څخه کار واخلو. له بلې خوا د خپل بشري توان سره سم له هر انسان سره په زړه پورې او لارمې مرستې وکړو، ځکه چې دا د انسانيت تر ټولو غوره مقام دی.

انسان ته ښايي يوازې د خپلې سوکالۍ او نیکمرغۍ په فکر کې نه وي، بلکې په نورو هم دا پيرزوينه ولري.

وگورئ رحمان بابا د بشر دوستۍ دا لوړ احساس په څومره خوږوالي سره په دې بيت کې ځای کړی دی:

هغه زړه به له طوفانه په امان وي
چې گڼستۍ غونډې د خلکو باربردار شي

نوي لغتونډه:

اجتماعي	ټولنيز-	غښتلی	پیاوړی-
کړاوونه	ستونزې-	محیط	چاپیریال-
درنښت	درناوی-	همدردي	خواخوږي-
په زړه پورې	غوره-	لوریڼه	پېرزو-

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکي دې متن ولولي او په دې برخه کې دې معلومات وړاندې کړي.
۲. متن دې په زده کوونکو باندې د املا په توګه وليکي.
۳. د رحمان بابا بیت دې دهغه په هکله دې څرګندونې وکړي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې متن ولولي او په مطلب دې خبرې وکړي.
۲. په خپلو کړو وړو کې بشر دوستي څه ډول ښودلی شي؟
۳. لاندې جملې دې د چوکاټ په مناسبو کلمو سره په خپلو کتابچو کې بشپړې کړي.
 - الف. انسانان د ژوند په ټولو چارو کې له یو بل سره ولري.
 - ب. په خپلو خبرو اترو کې له څخه کار واخلي.
 - ج. هغه زړه به له په امان وي.
 - د. چې ګڼستې غونډې د بارېدار شي.

ښو الفاظو ، خلکو ، طوفانده ، خواخوږي

ارزونه:

۱. زده کوونکي متن لوستلی شي؟
۲. د متن په مطلب پوره شوي او بشر دوستۍ په هکله خبرې کولی شي؟
۳. د بشر دوستۍ په هکله یوه لنډه مقاله لیکلی شي؟

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د مرسته ، خواخوږي ، درناوي او بشر دوستۍ کلمې په مناسبو جملو کې راوړي او په خپلو کتابچو کې دې وليکي.

اووه خلو پښتم لوست

د وطن ترانه

مورخې:

۱. زده کونکي د هېواد په ارزښت وپوهېږي او په راتلونکي مهال کې د زړه له کومې خپل هېواد ته خدمت وکړي.
۲. دلاندې شعر سم لوستل او په معنا يې پوهېدل.

هڅو ونکې فعاليتونه:

۱. ستاسو په فکر وطن څه معنا او مفهوم لري؟
۲. ولې په هر چا باندې خپل وطن گران دی؟
۳. موږ ولې ښايي خپل وطن وساتو؟

دا وطن ودان وطن دا د لوی افغان وطن

دا پرموړه گران وطن

خاوره د غېږت ده زلرې لري طوفان لري

غرونو کې بازاران لري

شور يې په سيند ونو کې تاو يې لویو غرونو کې

مينه يې په زړونو کې

خیري له سينې، دهر افغان ولولې لري

بسلې يې لمبې لري

اوسي افغانان په کې نسل اتلان په کې

واړه سربازان په کې

خاري يې د غرو او چټ سرورنه له آسمان سره

ننگ او له ايمان سره

سلیمان لایق

نوي لغتونه:

ولولې- شور او غوغا
بازان- گوریت
اتلان- قهرمانان
خاري- څارنده يې کوي، یا ساتنده يې کوي

ښوونکي ته لارښوونې:

۱. ښوونکی دې د وطن ترانه په مناسب وزن سره ولولي او بیا دې معنا کړي.
۲. د وطن د مینې په هکله دې خبرې وکړي.
۳. د نورو خبرو په ترڅ کې دې متل ته اشاره وکړي او دهغه په هکله دې څرگندونې وکړي!
(هر چاته خپل وطن کشمېر دی)
۴. د شعر دې په زده کوونکو باندې د املاء په توګه ولیکي.
۵. د شعر دې په زده کوونکو په یاد زده کړي.

د زده کوونکو فعالیتونه:

۱. زده کوونکي دې ترانه په ډله ییزه توګه په لوړ آواز ولولي!
۲. د دې ترانې هم وزنډ کلمې دې پیدا او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي!
۳. د ترانې مطلب دې په تشرېکي!
۴. د وطن دوستۍ مینه دې د احمد شاه بابا په اشعارو کې وګوري. هغه دې په کتابچو کې ولیکي او له یادې زده کړي.

که هرڅو مې د دنیا ملکونه ډېر شي

زما به هېر نه شي د استا ښکلي پاغونه

احمد شاه به دغه ستا قدر هېر نه کا

که ونیسي د تمام جهان ملکونه

ارزونه:

۱. آیا زده کوونکي د وطن ترانه په ډله ییزه توګه له یادې ویلي شي؟
۲. آیا زده کوونکي د وطن دوستۍ په مطلب وپوهېدل؟
۳. زده کوونکي د دوست کلمو ته جملې جوړولی شي؟
لکه: (ملکونه، باران، سیندونه، تاو، لمبې)

کورنۍ دنده:

زده کوونکي دې د وطن په هکله یوه ښه مقاله په خپلو کتابچو کې ولیکي او بیا دې خپلو ټولګیوالو ته ولولي.

د پوهنې ترانه

وطن ته موبنګلا
زموږه رهنمسا

پوهنه ده رڼا
کتاب او قلم

له ثانه شم قربان
ته لوړپه ټول جهان

پوهنه ده رڼا، وطن ته موبنګلا
کتاب او قلم زموږه رهنمسا
وطن زما يې ځان
ته وينه د افغان

وطنه ته شي بنسټ
او ساتو دي آزاد

پوهنه ده رڼا، وطن ته موبنګلا
کتاب او قلم زموږه رهنمسا
آباد اوسي آباد
موږ سربندو په تا

ته پلار يې هم مو مور
او زما د سترګو تور

پوهنه ده رڼا، وطن ته موبنګلا
کتاب او قلم زموږه رهنمسا
ته کور يې هم مو کور
ته زړه يې د آسيا

او تاج يې د يمما
افغانستان زما

ته ننګ يې د آريا
خاړپر مه له تا
پوهنه ده رڼا، وطن ته موبنګلا
کتاب او قلم زموږه رهنمسا

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library